

BYGG MESTEREN

UTGAVE 1021 FAGTIDSSKRIFT FOR TØMRERFAGET
WWW.BYGGMESTEREN.AS

– Kult å være tømmer,
synes Sara (27)

Tøffere taksering i privatmarkedet

Boligeiere i kø
etter energiråd

Lærer mer om tømmer-
faget med ny Vg2

Nyttige nyheter
fra Bygg Reis Deg

Forskjellen ligger i teknologien

Isola Tyvek®

Norges mest fuktsikre vindsperre

- Spunnet i ett homogent sjikt
- 100 % membran – tvers igjennom
- Slagregnstett – testet for 600 Pa
- Tørker ut bygget raskt og sikkert
- 6 mnd. ubeskyttet uten kledning

the
Original
proven since 1990

Tyvek®-duken 150 x forstørret

Bygg bedre, enklere

KLIKK HER
FOR MER INFO

isola

BYGGMESTEREN

UTGAVE 10/21 - ÅRGANG 95

Utgitt av Byggforlaget AS

Sørkedalsveien 9,

Pb. 5475 Majorstuen, 0305 Oslo

E-post: post@byggmesteren.as

REDAKSJON

PER BJØRN LOTHERINGTON

ansvarlig redaktør

Direkte tlf: 917 21 550

E-post: pbl@byggmesteren.as

CHRISTOPHER KUNØ

webansvarlig

Direkte tlf: 917 63 644

E-post: ck@byggmesteren.as

ANNONSER

ANNE-GRETHER KROGDAHL

Direkte tlf: 948 84 001

E-post: agk@byggmesteren.as

ANNONSEFORMATER OG PRISER

Format (bredde x høyde) 4 farger

Oppslag (385x260 mm): 37.990,-

1/1 side (185x260 mm): 27.100,-

1/2 side (185x130/90x260 mm): 19.150,-

1/4 side (90x130/185x65 mm): 10.550,-

Bilag: 18.750 - 39.900,- Priser eks. MVA

PRODUKSJON

FORSIDEFOTO: Christopher Kunø

REDAKSJONEN AVSLUTTET: 10. nov.

NESTE UTGIVELSE: 31. januar

GRAFISK UTFORMING: Jan Almås

TRYKK: 07 Media AS

ABONNEMENT

INFO-SYS

Tlf: 22 53 53 34

E-post: byggmesteren@info-sys.no

ABONNEMENTSPRISER 2022

Papir + digital ordinær pris: kr 870,-

Papir + digital utland: kr 930,-

Papir + digital pensjonist/student/
medarbeider: kr 490,-

Digital ordinær pris: kr 715,-

F Fagpressen

Opplag: 5.290

Opplagskontrollert av

Fagpressens Mediekontroll

Antall lesere: 39.000

(Kilde: Kantar Media Fagpresse 2018)

Blir det noen gang besøkelsestid, så er det nå!

Forleden dag fikk vi det som ble framstilt som en gladmelding fra energileverandøren: Strømprisen er redusert til 127,99 øre/kWh fra 1. november. Det var virkelig vanskelig å sende jubelen i taket. Det er bare litt over ett år siden den samme leverandøren sendte det som også ble sagt å være en gladmelding, men med den store forskjellen at strømprisen da var 29,99 øre, nøyaktig 98 øre lavere. Per kWh!

Vi kan ikke håpe på stor bedring i prisene framover heller, skal vi tro ekspertene. Regjeringen som sier det er «vanlige folks tur», lover riktignok en lettelse i avgiftene for å hjelpe folk ut av det uføret de høye prisene setter dem i. Det er selvsagt bra og det er nødvendig. Men det er ikke en god og varig løsning.

Det som derimot tusenvis av huseiere bør satse på fordi det får effekt på framtidige strømregninger, er energisparetiltak på huset. Når de har gjort det enkleste, som å slå av lyset i rom som ikke brukes, dempe varmen noen hakk, lufte kort og effektivt, må de se til mer omfattende tiltak. Det kan dreie seg om etterisolering av tak og vegger, nye vinduer og dører. Men mange synes det er vanskelig å se hvordan de kan få det til. De vet ikke hva de kan gjøre, og i hvilken rekkefølge tiltak bør settes inn for å gi størst effekt og om det er støtte eller tilskudd og hente til investeringene.

«For en gladmelding, bare 127,99 per kWh!»

De høye strømprisene har likevel gjort at boligeiere begynner å røre på seg, som vi viser i en artikkel på de neste sidene. Nå opplever energirådgivere et kraftig påtrykk fra huseiere som vil ha hjelp med å finne ut hva de kan gjøre og hvordan det kan løses.

Her har gode håndverkere en viktig rolle å spille. For vanlige folk vil de være en helt nødvendig rådgiver og konsulent, og i månedene som kommer, bør de kjenne sin besøkelsestid.

Med Enova som framskutt ledd, har selvsagt myndighetene også en vesentlig rolle å spille i finansiering av det som i mange tilfeller vil være kostnadskrevende tiltak. Men som påpekt før, den rollen skal de visst ikke spille. Den overlates til boligeierne selv.

Per Bjørn Lotherington

PER BJØRN LOTHERINGTON
ANSVARLIG REDAKTØR

Snakk med noen som vet at bærekraft handler om mer enn bare snakk.

Heidi Lyngstad
Miljøsjeff Maxbo

Maxbo Proff og Løvenskiold Handel er med på Plastløftet. Det er fordi vi ønsker å bidra til et bærekraftig samfunn og for å være en pådriver for det grønne skiftet. For oss betyr dette blant annet at vi nå bruker resirkulert plast i trelastfolien. Vi har også redusert tykkelsen på strekkfilmen vi bruker på våre logistikkentre, noe som betyr at vi

KLIKK HER
FOR MER INFO

bruker 25 % mindre av denne plasten. I noen tilfeller kutter vi plasten helt og erstatter den med fuktbestandig papp. I tillegg samarbeider vi med våre leverandører om å utvikle produkter og emballasje som lettere kan gjenvinnes. Og det synes vi er ganske godt gjort.

MAXBO
Proff

INNHold

NYHETER

- Strømprisene sender boligeiere i rådgiverkø..... **8**
Lærer mer om tømmerfaget og arbeidsmoral..... **10**
Tøffere taksering fra nyttår..... **14**
Advarer mot kommende vikarforbud..... **17**

REPORTASJER

- Løser enorm fasadejobb med unike elementer..... **18**
Hun leder dugnaden som skal få folk til bygda..... **22**

TØMREREN

TEMA: UNG I BYGGEBRANSJEN

- Sara satser på tømmeryrket..... **27**
Fysisk hard jobb kan ikke erstatte trening..... **30**
Ung tømmer med ferskt aksjeselskap?
Daniel har noen viktige råd til deg..... **32**
Nyttige nyheter og løsninger fra Bygg Reis Deg.... **34**
Fortidsminneforeningen satser på håndlag..... **38**

LAUG OG FORBUND

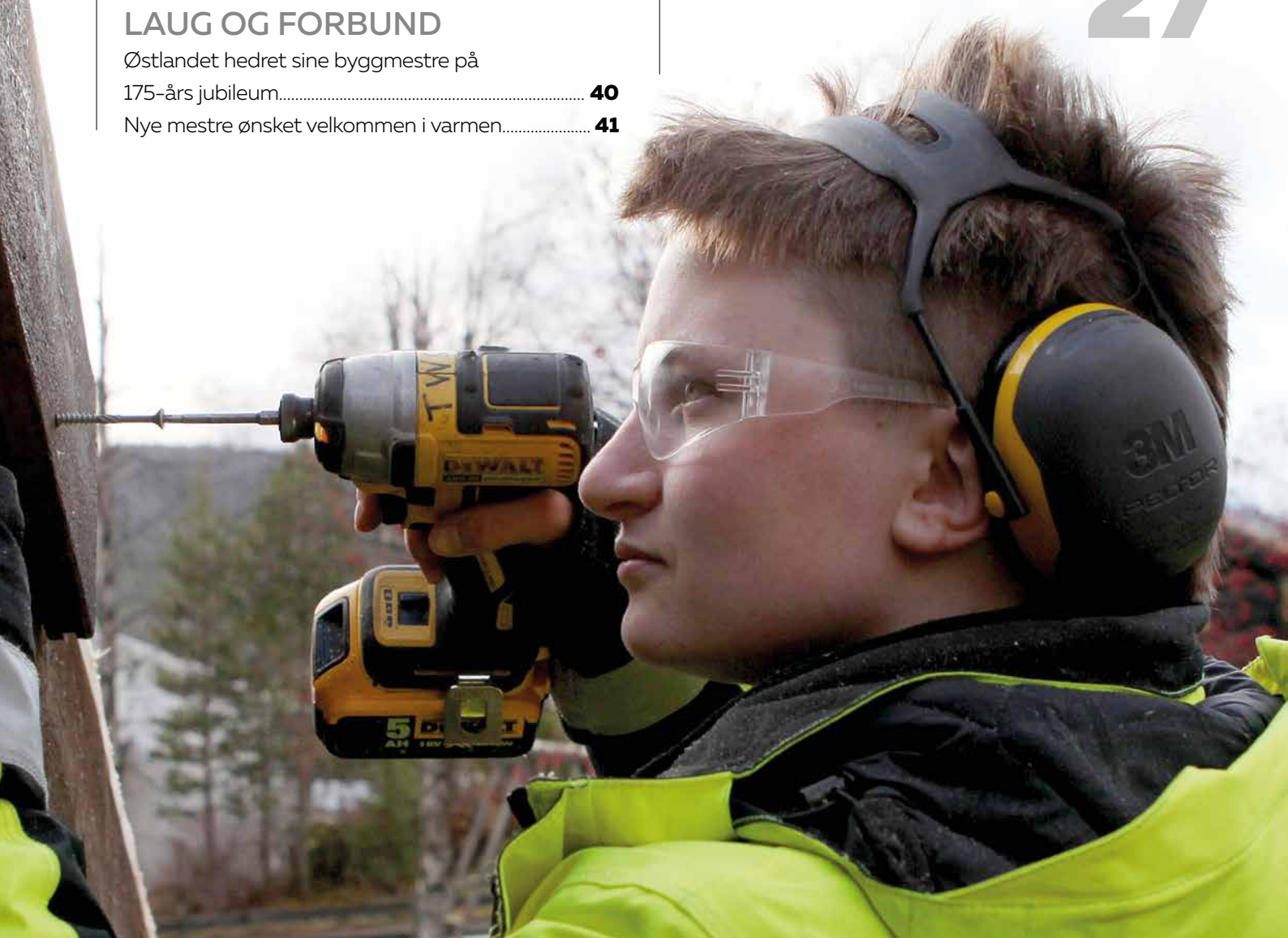
- Østlandet hedret sine byggmestre på
175-års jubileum..... **40**
Nye mestre ønsket velkommen i varmen..... **41**

ENORM FASADE- JOBB MED UNIKE ELEMENTER

TEMA: UNG I BYGGE- BRANSJEN

Nothing but **HEAVY DUTY.**™

MILWAUKEE®

GJØR ARBEIDSDAGEN ENKLERE

LES MER PÅ VÅRE
NYE YRKESRETTEDE
HJEMMESIDER

**SE FULLT SORTIMENT
WWW.MILWAUKEETOOL.NO**

KLIKK HER
FOR MER INFO

Strømprisene får bolig-eiere i rådgiverkø

OSLO: Huseiere stiller i kø for å få gode energiråd som følge av de høye strømprisene.

AV PER BJØRN LOTHERINGTON
PBL@BYGGMESTEREN.AS

– De siste månedene har ventetida for å få råd om energitiltak i boligen økt fra et par uker til halvannen måned, forteller energirådgiver Stian Fjeld i Energibygg i Oslo.

Påtrykket fra huseiere i Oslo- og østlandsområdet er stort. Firmaet har avtaler med Bærum kommune og Viken fylkeskommune om å gi

gratis energiråd til boligeiere. De får også mange private henvendelser.

STRØMPRISENE BEKYMRE

– Det er tydelig at folk er bekymret for strømprisene. Vi har hatt en merkbar økning i henvendelser i høst fra mange som har tenkt på ulike tiltak tidligere, men nå gjerne vil ta grep de har ventet med å gjøre, fortsetter Fjeld.

Det er forskjell på hva henvendelsene handler om. Innenfor de kommunale og fylkeskommunale ordningene er det gjerne smarte grep som ikke koster så mye, mens private som tar kontakt, gjerne vil ha helhetlig oppgradering, forklarer han.

VINDU, KLEDNING OG ETTERISOLERING

– Huseiere tar ofte kontakt fordi de ser at vinduer er modne for utskifting, men de antar at kledningen kan holde noen

år til om den får et nytt malingsstrøk. I sånne tilfeller kan vi anbefale dem å skifte kledningen og etterisolere samtidig med vindusskiftet fordi det vil gi dem bedre lønnsomhet på litt sikt, forklarer Fjeld.

BOLIGEIERE TRENGER KYNDIGE RÅD

– Det er ikke bare økonomien som bremser energieffektivisering i private boliger, men usikkerhet, manglende informasjon og kunnskap om muligheter, løsninger og støtteordninger, sier Linda Ørstavik Öberg, energipolitisk rådgiver i Huseierne.

Hun støtter seg blant annet til en undersøkelse om barrierer for å sette i gang energitiltak hjemme som de gjennomførte for to år siden. Den viste at mange huseiere har et stort behov for råd, veiledning og informasjon om støtteordninger til energitiltak.

– Med økende strømpriser og ny nettleiestruktur vil antakelig både usikkerheten og informasjonsbehovet øke, sier Ørstavik Öberg.

Huseierne har hatt klart økende antall henvendelser fra medlemmer som vil ha råd om alt som gjelder strøm og strømpriser.

– De vil ha råd om strømvtaler og hvilke grep de kan gjøre hjemme for å få ned strømregningen. Svært vanlige spørsmål nå om dagen er: Lønner det seg med varmepumpe eller solceller og hvor lang tid tar det å betale ned? forteller hun.

FLEST SPØR ENOVA OM OPPGRADERING

Statsforetaket Enova registrerer også en viss økning i forespørsler fra boligeiere.

– Vi ser en gradvis økning, spesielt i siste halvdel av oktober, og venter en økning i november, sier pressesjef Eiliv Flakne.

De fleste forespørslene fra publikum handler om støtte til helhetlig oppgradering av bolig etterfulgt av rådgivning og elproduksjon. ■

Økte strømpriser kan også øke interessen for energisparetiltak. (Illustrasjonsfoto)

Rekordomsetning for Moelven

MOELV: Moelven solgte trelast og treprodukter for nesten fire milliarder i tredje kvartal. Det er 1,2 milliarder mer enn samme periode i 2020 og Moelvns sterkeste kvartalsresultat noensinne.

– Det globale markedet får ikke nok av trevarer om dagen, og dette fortsetter å prege etterspørselen. Samtidig ser vi en mer normal sesongutvikling i hjemmemarkedet, sier konsernsjef Morten Kristiansen (bildet) i Moelven Industrier ASA.

Foto: Moelven

Lonebrannen: Balkonger og konstruksjoner i tre gjorde at brannen spredde seg for raskt

BERGEN: Brannvesenets foreløpig konklusjon er at boligblokken på Lone brant ned så raskt fordi den ble bygget med balkonger, bjelkelag og skiller mellom leilighetene i tre. Skilleveggene på balkongene gikk ikke helt opp til taket og utvendig sprinkleranlegg var ikke brukt. Langvarig tørke og kraftig vind bidro også til det dramatiske brannforløpet.

Foto: Bergen Foto og Media/NTB

Forsiktige prisfall på byggtre

OSLO: Neumann Bygg, Optimera, Byggmakker og Maxbo senker prisene på impregnerte trevarer og konstruksjonsvirke som rekker og leker. Reduksjonene er fra to til femten prosent og byggevarekjedene varsler at prisene kan synke noe mer fra nyttår.

– Det har vært et krevende år, hvor etterspørselen etter trelast har vært større enn produksjonen. Nå er tilgangen stor nok, og vi forventer at det vil være situasjonen gjennom 2022. Samtidig er det en generell økning i bruk av trevirke, som har ført til vedvarende høyere priser, sier kategoridirektør Christer Brevik i Maxbo. Han mener vi fortsatt må regne med mer enn to prisjusteringer i året.

Foto: Kathrine Lunke

Ferdighus gir ett års fastpris

Foto: Henrik Kvall

MOSS: Älvsbyhus er i liten grad påvirket av de siste månedenes sterke prisøkninger på materialer, og går nå ut med garantert fastpris i ett år.

– Det er nok av økonomiske bekymringer om dagen og mange vegrer seg for å ta fatt på et husprosjekt nå, fastslår administrerende direktør Ruben Veia i en pressemelding.

Han legger til at fastpris i ett år er ment å skape trygghet for kundene. Selskapet kan gi prisgarantien fordi det ikke er like påvirket av markedets svingninger som andre. Det har egen skog, eget sagbruk, egen produksjon, transport og montasje av boliger og har derfor kontroll på hele næringskjeden.

NYHET!

Casco® MultiTech
Verktøykasse
på patron!

Fuger
og lim
under alle
forhold

casco.no

Vg2-elevene Christoffer Mejlbo og Peder Nord Langeland er på det første kullet som bruker den nye læreplanen.

Lærer mer om tømrerfaget og arbeidsmoral

OSLO: – Etter et halvt år med ny læreplan for tømrerfaget på Vg2, har elevene løst flere reelle arbeidsoppgaver og er bedre rustet for læretida, sier avdelingsleder Einar Bruu ved Kuben videregående skole.

AV CHRISTOPHER KUNØE
CK@BYGGMESTEREN.AS

Vg2-elevene Christoffer Mejlbo og Peder Nord Langeland er på det første kullet som bruker den nye læreplanen.

– Vi er veldig motiverte og gleder oss til å komme ut i bedrift, sier Mejlbo og Langeland.

De blide guttene er tilbake på Kuben etter to uker praksis i bedrift.

– Det var gøy å gjøre andre oppgaver enn på skolen. Når du kommer hjem etter en arbeidsdag, er du skikkelig sliten og føler at du har utrettet noe, sier Langeland.

Peder Nord Langeland er Vg2-elev på Kuben i Oslo og gleder seg til å starte på tømreryrket.

– Skal du lykkes med noe i skoleverket, må det inn i timeplanen. Ellers blir det bare prat, sier avdelingsleder Einar Bruu ved Kuben videregående skole i Oslo.

Verkstedet til tømrerlinja på Kuben er fylt opp av elevenes konstruksjoner som de bygger på underveis i skoleåret.

PROFFENE VELGER BORG

Ekstremt sterk profil for nordiske forhold - Høyprofilplate TR 136

- 136 mm profilhøyde
- 930 mm dekkbredde
- Rask leveringstid
- Produseres i ønsket lengde

BORGA

Bygg uten bekymringer

Stålhaller og byggplater | Ring for tilbud 69 67 60 28

SPESIALISERING PÅ VG2

Innføringen av de nye læreplanene er en del av «Fagfornyelsen» og vil si at Vg2 byggeteknikk nå er delt inn i Vg2 tømmer og Vg2 betong/mur, mens stillasbyggerfaget er blitt et særlopfag.

– Vi er fornøyd med den nye læreplanen, bekrefter avdelingsleder Einar Bruu på Kuben.

Han ser fire store endringer i undervisningen av tømrerfaget på Vg2: – Elevene har

flere fagtimer på innvendige arbeider, de lærer teori samtidig med praktiske oppgaver, vi har endelig fått inn sosiale ferdigheter på timeplanen og nå skal hver elev bygge en liten konstruksjon fra A til Å – med isolering, diffusjonssperre, karmen og innsetting av dør og vindu, sier Bruu.

Elevene har fått mer pensum fra virkeligheten.

– De får også flere timer på innvendige arbeider som lettvegger, gipsing og arbeid

med profiler. Dette er ønsket fra bransjen som er blitt hørt og tatt inn i timeplanen, sier avdelingslederen.

TRENGER MER Plass

Når mange Vg2-elever skal bygge hver sin konstruksjon over et helt skoleår, tar de mye plass. På Kubens verksted for tømmerlinja er det blitt trangt.

– Konstruksjonene tar mye av arealet. Nå skal elevene også lære teori her inne og det er en utfordring noen ganger. Her setter vi opp et stenderverk og så skal vi lære matematikken. Men vi får bare stå på, sier Bruu.

Det blir kostbart når hver elev skal bygge eget.

– Den nye læreplanen er dyrere å gjennomføre. Vi har som alle andre vært uheldige med økte materialkostnader. Sånn som læreplanen er lagt opp nå, kan ikke fire elever bygge en bod sammen. Nå må hver ha sitt eget prosjekt som vi kan vurdere, sier Bruu. Han skulle gjerne sett at skolen kan selge det elevene produserer.

– Da kunne vi få igjen kostnadene til materialene og elevene ville være stolte over at noen betalte for det de laget. Fremover blir det nok mer bygg og kast dessverre, bekla-ger Bruu som håper at landets byggfaglinjer får mer midler til slike pålagte oppgaver.

SOSIALE FERDIGHETER

Når en elev starter på Vg1, har Kuben under to år på seg til å klargjøre dem for praksis og arbeidsliv. Manglende sosiale ferdigheter har kostet mange byggfagelever læreplassen.

– Nå skal vi yrkesforberede. Elevene lærer hvordan de lykkes i arbeidslivet. Timene til dette er tatt inn i læreplanen på lik linje med fagtimer. Det har vi ventet lenge på, sier Bruu.

Elevene får klar beskjed om hva slags oppførsel som sikrer

dem lære- og arbeidsplass.

– Det er sjelden vi får elever i retur fordi de er dårlige i matte. Men å komme for seint to ganger på en uke, derimot! Jeg ser at både elever og bedrifter vil få stor nytte av disse timene, sier Bruu.

Elevene har prosjektarbeid der de lærer om bærekraft, HMS og svart arbeid.

– Du kan ikke ha en holdning til klima eller seriøsitet om du ikke vet hva det er, sier avdelingsleder Einar Bruu.

TRENGER IKKE VEKSLINGSMODELLEN

De nye læreplanene og eget Vg2 for tømmerfaget er godt likt i Byggmesterforbundet.

– Det er positivt at vi har fått tilbake flere fagtimer i tømmerfaget på Vg2, sier fagsjef for kompetanse i Byggmesterforbundet, Øivind Ørnevik.

Helt siden Kunnskaps-løftet ble innført i 2006, har forbundet og opplæringskontorene kjempet for mer relevant praksis for tømmerfaget i skoleløpet. Med innføringen av nye læreplaner, har Opp-læringskontoret for tømmerfaget i Bergen valgt å avvike sin vekslingsmodell, der elevene tegnet lærekontrakt tidlig og så vekslet mellom skole og bedrift i 3,5 år.

– Nå som læreplanene iver-tar tømmerfaget bedre, blir Vg2 og Vekslingsmodellen veldig like. Da er det naturlig at denne avvikes, sier Ørnevik og påpeker at mange skoler sikkert vil fortsette med vekslings i en eller annen form.

– Vi håper at flere Vg2-elever nå blir bedre rustet til å løse de arbeidsoppgavene de får i lærebedriftene. Byggmesterforbundet skal følge nøye med på hvordan læreplanen i Vg2 fungerer – flere fagtimer på skolen er også viktig for våre medlemsbedrifter som tar inn læringer til videre opplæring, sier Ørnevik. ■

Viken fylke stanser momsrefusjon av infrastruktur til private boligprosjekter

OSLO: – Viken skaper nå en kostnadskrise for boligbygging, advarer direktør Tone Tellevik Dahl i Norsk Eiendom.

Fylkesrådet i Viken har vedtatt forslaget «MVA. ved overføring av offentlig infrastruktur til fylkeskommunen». Vedtaket kan få ringvirkninger for den godt etablerte praksisen med samarbeid om langsiktig momsrefusjon i andre fylker.

Private utbyggere som må bekoste infrastruktur til boligprosjekter, kan tape fradragsretten. Kommunene kan nå se bort fra tidligere modeller og plikten til å tilbakeføre merverdiavgiften til private utbyggere (typisk over ti år).

– Til nå har den som betaler for offentlig infrastruktur, som sykkelveier eller parker, kunnet slippe å betale moms, uansett om det er en kommune eller privat aktør. Dette prinsippet vender Viken nå ryggen til for private, sier direktør Tone Tellevik Dahl i Norsk Eiendom til Byggmesteren.

Hun peker på at vedtaket vil føre til tregere boligutbygging og raskere prisvekst over hele fylket. Lavere nyetablering av næringslokaler og arbeidsplasser er også en naturlig konsekvens av forslaget.

Elementer til ditt prosjekt
fra vår fabrikk

20 års erfaring som byggherre

Funksjonell as
Din elementhusleverandør i 20 år

www.funksjonell.no

99 11 10 20

Foto: Shutterstock

Fagleder forsikring, Trond Bystrøm:

– Skjerpings folkens!

– Skadeøkningen på bil har vært så stor, at vi trenger aktive grep for å holde egenandeler og premier nede. Min oppfordring til bransjen nå som vi går inn i vintersesongen; Vis aktsomhet, hold avstand til bilen foran og vær bevisst på en trygg kjørestil, oppfordrer Trond Bystrøm i Byggmesterforsikring.

– Jeg vil rose bransjen for å ha tatt mange skadeforebyggende grep på byggeplassene. Dagens ledere er langt mer bevisste på å gjennomføre forebyggende tiltak, enn det som var tilfelle da jeg startet opp som Byggmester for noen tiår siden. Et større fokus på å ivareta sikkerheten på arbeidsplassen, og sikre den mot skader og tyveri, er en positiv utvikling for bransjen som helhet, sier Trond Bystrøm, som byttet ut byggeplassen med jobben som fagleder i Byggmesterforsikring for drøye 10 år siden.

Men han retter en pekefinger mot utviklingen innen skader på firmabiler. Her er det en urovekkende trend med økende skadeutbetalinger.

HOLD AVSTAND!

– Vi ser en økning i antallet skader som følge av påkjørsler bakfra. Her er det ingen tvil om hvem som har skylda. Kjører du inn i bilen foran, vet du hvem som blir holdt ansvarlig, for å si det sånn. Hovedgrunnen til denne typen skader er ofte at man

ligger for tett på bilen foran. Nå som vi går inn i vinterhalvåret, er mitt råd; Ledere må ta praten med nye medarbeidere om hvordan man bruker firmaets biler. Det handler ofte om å etablere gode holdninger, avpasse farten etter kjøreforholdene og holde avstand. Du kommer ikke raskere frem med å stresse, fremholder Trond Bystrøm.

– Skader på bilruter har også økt kraftig, og dette kan også ofte tilskrives at man ligger for tett på bilen foran, legger han til.

ET LEDERANSVAR

Ofte handler skadeforebygging om å vise ansvar, ha kontroll og utøve ledelse.

– Skal vi få ned skadefrekvensen, må alle medarbeidere være med på laget. Man må ta den alvorlige praten, få forståelse av at det er viktig å ta vare på bedriftens eiendeler. Det krever en dialog. Kanskje kan man legge inn noen ord på allmøter? Selv om alle har sertifikat, er det en forskjell på om man kjører en personbil, eller en varebil full-lesset med utstyr og materialer på vinterføre. Det dreier seg om bremselengder. Hvis medarbeiderne får aksept på at det gjelder å holde fokus på å holde avstand til bilen foran og avpasse farten etter kjøreforholdene kan mye være gjort, mener Trond Bystrøm.

Foto: Shutterstock

Fagleder forsikring, Trond Bystrøm: – Påkjørsler bakfra har økt gjennom de siste 10 årene, samtidig har økningen i bilruteskader har eksplodert. Vi må få ned antallet bilskader, så vi kan holde premiegrunnlaget så lavt som mulig. Det krever økt bevissthet om skadeforebyggende tiltak hos ledere og medarbeidere i byggebransjen.

Skadesjef Julianne Nagy, Byggmesterforsikring:

TALLENES TALE ER KLAR

– Vi må få ned utbetalingene på bilforsikring, skal vi holde premiegrunnlaget nede. Fortsetter utviklingen, kan vi vente oss saftige premieøkninger. For til syvende og sist er det forsikringstagerne som må ta regningen for økt skadefrekvens, påpeker skadesjef Julianne Nagy.

AVBRUDD KOSTER

Påkjørsler koster penger i form av økte egenandeler og økning av premiegrunnlaget. Så det er god økonomi å få medarbeiderne til å være bevisste på kjørestilen. Men kollisjonsskader på egen og andres biler betyr ikke bare økte premier. Det kan også koste bedriften ekstrautgiften som følge av avbrudd.

– Mange varebiler har spesialtilpassede innredninger for oppbevaring av utstyr og verktøy. Hvis bilen havner på verksted, er det ofte ikke bare å leie en vanlig varebil. Avbrudd kan medføre økt tidsforbruk og forsinkelser, det er også en kostnad å ta med i regnestykket, påpeker Trond Bystrøm.

VIS OMSORG FOR ANDRE TRAFIKANTER

Men kollisjonsskader dreier seg ikke bare om materielle skader. Det å påføre andre trafikanter personskafer, er en høy pris å betale.

– Påkjøringer bakfra kan gi sjåføren i bilen foran livsvarige nakkeskader. Hva en livsvarig hel-, eller delvis uførhet innebærer rent menneskelig, kan de fleste tenke seg. Ingen vil påføre andre denne typen skader. Så skjerpings folkens, sammen må vi ta et krafttak for å forebygge skader.

**BYGGMESTER
FORSIKRING**

WWW.BYGGMESTERFORSIKRING.NO

Tøffere taksering fra nyttår er godt nytt for seriøse håndverkere

SKREIA: – Ny avhendingslov og tilstandsrapport ved salg av boliger er dårlig nytt for svart arbeid og godt nytt for seriøse håndverkere, sier tømrer, bygningssakskyndig og takstingeniør Simen Hveem i Takstgruppen.

Hveem går inn i kryp-
kjelleren for å ta fuktmålinger
og sjekke rør- og elanlegg.

AV CHRISTOPHER KUNØE
CK@BYGGMESTEREN.AS

Simen Hveem ser etter mangler i en 150 år gammel krypkjeller på Østre Toten.

– Frem til nå er mange vurderinger ved tilstandsrapporter gjort ut fra skjønn. Nå blir det mindre skjønn. Er det mulig å komme til, skal vi inn og vurdere alle viktige deler av huset slik det står i standarden NS 3600, forklarer Hveem.

Fra årsskiftet må alle tilstandsrapporter på markedsførte boliger være i henhold til den nye forskriften. Boliger kan ikke selges «som de er».

– Nå gjelder dette også for fritidsboliger. Det er en god ting, siden kravene til eldre fritidsboliger har vært svært enkle. Det er ikke så lett for forbrukeren å forstå om han ikke har lest en god tilstandsrapport, mener han.

Her er krypkjelleren i god stand om vi tar alderen i betraktning. Luftgjennomstrømning og luftfuktighet er akseptabel, fastslår takstmannen.

– De som bygget huset, visste hva de gjorde og senere utvidelser står seg. Jeg vurderer dette mot hus og standard fra perioden – vi kan ikke sammenligne hus fra 1870 og 2021, sier Hveem som også ser an vannrør og elektrisk anlegg.

– Jeg er tømrer – ikke elektriker eller rørlegger – og gjør enkle vurderinger av det. Men ser jeg løse ledninger, drypplekkasjer, manglende håndverksmessig utførelse eller rør som ligger feil i forhold til frost, så kommenterer jeg og henviser til fagkyndig elektriker eller rørlegger for videre vurdering. Alt skal med i rapporten, det er mitt ansvar, fastslår Hveem.

– Plikter du å fange opp alle mangler ved en bolig?

– Ja, jeg skal kommentere alle synlige mangler uansett beløpsgrenser om det går utover normal slitasje. Selv et løst bord i ytterkledningen må med.

ÅPNER INSPEKSJONSHULL

Inne i huset har Hveem har boret et inspeksjonshull i konstruksjonen mot våtrommet.

– I denne vegg ligger vannrørene og på andre siden dusjes det direkte på vegg. Det er her våtrommet har størst belastning og et riktig sted for å vurdere risikoen for fuktskader, sier han.

De fleste boligeiere godtar hulltaking. De som ikke vil ha hull, kan motsette seg.

– Du kan si nei, men da må det oppgis i rapporten. Vi kan registrere fukt på andre måter også – hulltaking skal vi gjøre når behovet er der, ikke i alle boliger, beroliger Hveem. ➔

I huset på Skreia skal Hveem se over alle tilgjengelige bygningsdeler.

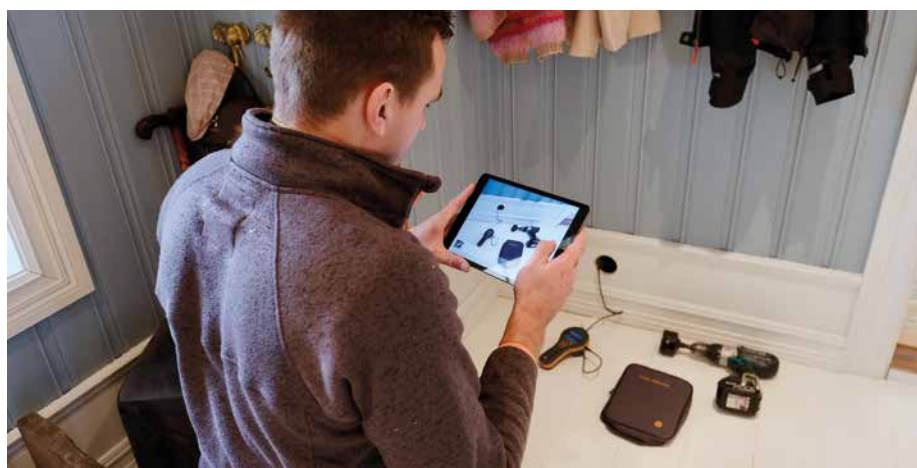
– I kjellere ser jeg etter fukt- og råteskader. Løse ledninger, drypplekkasjer og om rørene ligger greit i forhold til frost o.l. Stakeluker og tilgangen til stoppekrana vil jeg også se, sier Simen Hveem.

Hveem tar flere fukt-målinger med hammer-elektrode i krypkjelleren, også under våtrommet og ved gjennomføringene til vann og avløp.

– I denne veggen ligger vannrørene og på andre siden er dusjen. Det er her våtrommet har størst belastning, sier Hveem.

For å dokumentere vurderingen i rapporten tar Hveem et foto og skriver at det ikke er registrert fukt i veggen mot våtrom. Så lukker han hullet med et plastlukk, påført dato slik at man kan se når han var der.

FAKTA: AVHENDINGSLOVA

1. januar 2022 trer både endringer i avhendingslova og ny forskrift til avhendingslova (tryggere bolighandel) i kraft. Loven regulerer frivillig kjøp og salg av fast eiendom (med bl.a. unntak for nye boliger under oppføring). **Endringene i avhendingslova innebærer blant annet at selger ikke lenger kan ta forbehold om at boligen selges «som den er» i forbrukerkjøp.** Dermed flyttes noe av risikoen for skjulte feil og mangler fra kjøper til selger, og samtidig skal kjøper anses å kjenne til opplysningene som kommer tydelig fram i en medfølgende tilstandsrapport. Ved kjøp og salg av bolig skal den norske standarden NS 3600 (Teknisk tilstandsanalyse ved omsetning av bolig) legges til grunn.

DOKUMENTERE HÅNDVERK

Forskriften sier at Hveem skal etterspørre dokumentasjon på utførte håndverkertjenester.

– Du vil for eksempel stille dårligere som boligselger om du ikke har dokumentasjon på nytt våtrom. Det gir strengere tilstandsgrad enn hvis du har dokumentasjon, sier Hveem som selv deler inn våtrom i tre kategorier.

– Det beste er bad utført av faglærte håndverkere med dokumentasjon – disse vil selger få mest for. Gruppe to er bad uten dokumentasjon eller utført på dugnad som vi ikke finner noe å utsette på. Men risikoen er større for disse. Siste

gruppe er våtrom uten dokumentasjon med mangler som selger ikke får mye verdi for, sier Hveem.

Papirene skal ikke erstatte godt håndverk.

– Eier kan si til meg at badet er totalrehabilitert og vise dokumentasjon på det. Ser jeg f.eks. at sluket og rørene er gamle, godtar jeg ikke det som står og vurderer badet strengere, sier Hveem.

Han er sikker på at lovendringene er godt nytt for seriøse håndverkere.

– Flinker håndverksbedrifter må bruke dette for alt det er verdt i anbudskonkurranser! De må minne kundene på at de får dokumenterte arbeider med garanti.

Billige arbeider utført av ufaglærte som ikke kan dokumenteres, blir lite verdt i 2022, sier Hveem.

KOMPETANSEKRAV

Mange ville ha inn kompetansekraV og autorisasjon i forskriften. Slik ble det ikke.

– Det burde vært krav til skoloring og eksamen før man blir bygningssakskyndig. Vi forventer at det kommer, sier Hveem som mener at et fag- eller svennebrev er et nødvendig utgangspunkt.

– For å se hva som feiler en trekonstruksjon, er det en stor fordel at du har bygget slike sjøl.

Hveem har gått teknisk fagskole og er sertifisert gjennom Norsk Takst. Han mener det er en god vei inn.

– Som bygningssakskyndig skal du se sammenhengene i tilstanden til en bolig – da er det viktig å kunne noe utover fagbrevet.

I forskriften heter det nå at Hveem skal oppgi et estimat på kostnadene når en del av boligen vurderes til tilstandsgrad 3.

– Når jeg gir en treer, skal jeg også angi kostnaden ved å bringe delen tilbake til referansenivået for resten av boligen. Å prise dette, krever erfaring og bakgrunn i faget, sier Hveem.

Prisen han gir i tilstandsrapporten kan det bli diskusjon om, for å si det forsiktig.

– Det er viktig at jeg kan avgjøre om en råteskade er lokal og kan skiftes ut på et par dager eller om dette krever ytterligere undersøkelser og kanskje til og med full rehabilitering av hele veggen.

MER ANSVAR FOR ALLE

Simen Hveem arbeider i Takstgruppen som allerede har utført 200 takseringer med den nye tilstandsrapporten.

– Vi ser at man ikke blir god på dette om man vurderer ett hus i året. Nå stilles det mye strengere krav til oss som bygningssakskyndige. Jeg tror det blir viktig for fagfolk i vårt yrke å være flere. Vi i Takstgruppen har et stort fagmiljø der vi lærer og blir bedre sammen. Det blir viktigere fremover for å kunne drive med taksering.

Takstingeniører som ignorerer NS 3600 og forskriften, kan få store problemer i 2022.

– Nå er det rutiner som skal følges og hvis vi ikke gjør alt riktig, er det lett å ta oss. Så vi må skjerpe oss, være oppdaterte og gjøre ting riktig, fastslår Simen Hveem. ■

– Mange selskaper kan ikke påta seg oppdrag eller være med på større jobber uten noe innleie, sier Jonassen. (Foto: C. Kunøe)

Byggmestere i Rogaland:

Advarer mot kommende vikarforbud

STAVANGER: – Dersom man ikke får leie inn midlertidig arbeidskraft, og i stedet må ansette dem, er det mange selskaper som ikke kan ta på seg oppdrag i det hele tatt eller være med på større jobber, sier Jarle Jonassen, daglig leder i Byggmesterforbundet i Rogaland.

AV CHRISTOPHER KUNØE
CK@BYGGMESTEREN.AS

Statsminister Jonas Gahr Støre og arbeidsminister Hadia Tajik har varslet at de vil fremme et lovforslag om å stryke en bestemmelse i arbeidsmiljøloven før jul.

Det er arbeidsmiljølovens paragraf 14–9 bokstav f som Støre-regjeringen vil fjerne. Siden 2015 har den gitt generell adgang til midlertidige ansettelser på inntil 12 måneder, på visse vilkår.

– Noen partier vil bemaningselskapene til livs. Da spør jeg hvordan store prosjekter, som for eksempel Nye SUS, vil bli realisert, sier Jonassen til Rogalands Avis.

Fagtidsskriftet Byggmesteren var nylig på besøk på nye SUS. Deler av sykehuset bygges av lokale byggmesterbedrifter og flere av dem har leid inn en viss andel av sine utførende til prosjektet.

Firmaet Byggmester Sagen leverer dører og dørpartier til hele det nye sykehuset som bygges på Ullandhaug i Stavanger.

– Bransjen som helhet er avhengig av innleie, sier daglig leder Snorre Hallem.

– I vår bransje er arbeidsmengden variert. Innleid arbeidskraft er et supplement for å ta toppene når det er travelt. Skal vi måtte ansette dem, kan vi bli nødt til å permittere i perioder med færre oppdrag.

Hallem er tydelig på at utfordringene ved innleie ikke løses ved et forbud som regjeringen nå vil innføre.

– Problemet og utfordringer må løses ved å premiere bruk av egne ansatte, gode seriositetskrav – som egne håndverkere, lærlinger – i stedet for forbud, sier Snorre Hallem til avisa. ■

BYGGMESTERSKOLEN

LOVPÅLAGT ARBEIDSGIVEROPPLÆRING I SHA OG HMS-ARBEID

Kurspris 450,-
Medlemspris: 300,-

- ▶ Arbeidsgivere er pålagt å gjennomgå opplæring i SHA og HMS-arbeid.
- ▶ Ansatte som er tildelt HMS-ansvar av arbeidsgiver skal ha kunnskap om regelverket.
- ▶ Ved tilsyn vil Arbeidstilsynet etterspørre dokumentasjon på gjennomført kurs.

E-LÆRINGSKURS

Bestill og gjennomfør når det passer deg!

www.byggmesterskolen.no

BYGGMESTERFORBUNDET

Daglig leder Jan Arild Wathne (t.v.), driftssjef Bent Gabrielsen og formann Sadzid Cirikovic i Faber Bygg.

LØSER ENORM FASADEJOBB MED UNIKE ELEMENTER

STAVANGER: Faber Bygg er i rute med produksjon og montering av veggelementer til 70 000 m² fasader på det nye universitetssykehuset (SUS).

AV CHRISTOPHER KUNØE
CK@BYGGMESTEREN.AS

For tre år siden vant firmaet avtalen om komplette fasader til landets største byggeprosjekt med 125 000 m² fordelt over fem bygg med store gårdsrom.

– Vi monterer ca. 25 000 m² aluminumsfasader i de indre gårdene og 25 000 m² utvendige fasader som vi kler med moduler. Så har vi også mye plassbygde fasader og glassfasader, forteller byggmester Bent Gabrielsen.

Sammen med PreTre, Lie Blikk og NORDAN Rubicon utviklet Faber Bygg en ny type fasadeelementer til SUS (Stavanger Universitetssykehus).

– Ytterfasaden består av treelementer som prefabrikeres og monteres på kanten av betongdekkene. Elementene kobles sammen på råbygget med en ekspanderende fuge i alle overganger som sikrer en tett fasade kort tid etter montasje, forklarer Gabrielsen.

FERDIG ISOLERTE ELEMENTER

Elementene har aluminiumskledning utvendig. De er ferdig isolerte og har vinduer med solskjerming og el. De bygges på lokal fabrikk og leveres på byggeplassen i sin bestemte rekkefølge.

– Nye SUS kles med noen av Europas største fasadelementer i tre. Nytt er også festeløsningen, der vi henger fasadene opp på utsiden av betongdekkene. Fugeløsningen i skjøtene mellom hvert element fører til at innvendige arbeider kan starte umiddelbart etter uttørring, forklarer Gabrielsen.

Metoden reduserer tidsbruken på fasadene ned til 20 prosent av tradisjonell byggetid.

UTVIKLET OG TESTET

Hundrevis av de 4 x 3,6 meter store elementene er klikket på plass i 2021.

– Å se at fasadene sitter etter år med kontrakts-juss, samhandling og prosjektering, er veldig tilfredsstillende, sier daglig leder i Faber Bygg, Jan Arild Wathne.

Elementene er blitt testet og godkjent hos SINTEF flere ganger. Faber reiste en hel modellvegg for å dobbeltsjekke at systemet lot seg montere, motsto fukt og at elementer på 1,5 tonn kan hektes fast og sikkert i hverandre.

– Til prosjekter som SUS bestiller vi store volum lang tid i forveien. For eksempel er alle beslagene på millimeteren og produsert i Tyskland, Belgia og Spania et år i forkant.

Hadde vi tatt ut en feil, ville beslag for ti millioner kroner vært bortkastet, sier Wathne.

Det var ikke mange lokale bedrifter som deltok i konkurransen om fasadene på SUS.

– Det ble for komplisert for dem. Vi påtok oss fasadejobben fordi Bent og andre i Faber brenner for faglig vanskelige oppgaver. Bent begynte å lete etter løsninger med en gang og er byggmesteren bak fasadesystemet og testingen, roser Wathne.

PUSLESPILL MED MODULER

Alle fasadeelementene er unike og har sin egen plass. ➔

FAKTA

FASADEGRUPPEN NYE SUS

Det er Faber Bygg AS, Pretre AS, Lie Blikk AS, NorDan Rubicon AS og Bolseth Glass AS som har gått sammen om prosjektet. Med seg på laget har de Niras Norge AS, Dovre Sertifisering, BrannCon AS og Brekke og Strand AS. Til sammen har fasadegruppen over 30 års erfaring med produksjon av fasader.

Elementene er fra 11 til 30 cm tykke og inneholder isolering, vindsperre, vinduer, solskjerming og el.

– Systemene for kontroll og avsjekk på Nye SUS er omfattende. I prinsippet har vi 10 000 punkter som vi skal gjennom i uka! sier Bent Gabrielsen foran BIM-kiosken.

Et gigantisk puslespill der Faber Bygg har utviklet og lager bitene. En utfordring er at puslespillet fortsatt vokser med nye biter.

– Arkitektene til SUS prosjekterte 56 ulike typer fasadelementer i 2018. I dag er antallet vokst til 440 og dette medfører en helt enorm logistikk, beklager Gabrielsen.

På deler av fasadene skal det også brukes elementer med utvendige kledninger av glass eller aluminium i

bølger. Faber Bygg monterer også isolerte elementer fra Rockwool og Paroc noen steder.

– Dumt spørsmål: Ville fasadejobben blitt løst mer rasjonelt om man bare brukte Fasadegruppens elementer i en standard størrelse?

– Sånne spørsmål får du stille til arkitektene, humrer Gabrielsen og Wathne.

Fabrikkene har produsert 70 prosent av alle elementene

og Faber Bygg har så langt montert 60 prosent av dem. Montasjelagene har alt de trenger for å få opp tempoet.

– Fram til sommeren blir den mest intense perioden for oss på SUS, fastslår Gabrielsen.

KLIKKES INN I RÅBYGGET

Vi ser hvordan montasjeteamet rutinerer heiser opp et fasadeelement og trer det ned på kiler og beslag på tre minutter.

– Du må virkelig følge med på et fem meter høyt element. Det må tres inn på alle kilene og det blir vanskelig om det blåser mye. Under 8 m/s vind går greit. Blåser det mer, har vi hjelpemidler som stenger, og festeklo som vi kan styre elementet med, forklarer Gabrielsen.

Montasjelaget sjekker QR-koden som hvert element er merket med for å være sikre på at dette er rett element på rett plass.

– Hvert lag utfører sine oppgaver på alle bygg. Vi har ikke «altmuligmenn» på hvert bygg som noen andre av fagene her. Slik unngår vi at en feil gjentas flere ganger og at laget blir bedre for hvert bygg de kler, sier Gabrielsen.

Elementet hektes forsiktig ned på to beslag og flere kiler i skjotene. Når elementet er hengt opp, begynner pakningene i falsen å herdes mot de andre elementene. På sommeren tar det en time, om vinteren ti.

– Når elementet har klikket på plass, kan det justeres litt til sidene og opp, men ikke nedover, sier Gabrielsen.

15 – 20 elementer på en etasje er en typisk dagsproduksjon for montasjelaget, bekrefter formann Sadzid Cirikovic.

ER BLITT TOTALENTREPRENØR

Bedriften Faber Bygg er blitt dobbelt så stor siden 2018. I år faktureres det minst 200 000 tømretimer fra en av Rogalands største bedrifter for tømrere.

– Arbeidene på SUS preger selvfølgelig regnskapet i volum, men det er også blitt andre store jobber fordi vi nå er blitt en totalentreprenør, forteller Wathne.

Den daglige lederen er klar over at SUS ikke varer evig.

– Så store jobber kommer aldri igjen i denne regionen.

Vi vet godt at enorme avtaler skaper et vakuum i bedriftene etterpå – derfor må vi bygge ved siden av SUS som vanlig, sier Wathne.

Litt over halvparten av arbeidsstokken på SUS er Faber Byggs egne ansatte. De øvrige er innleid.

– Vi har en avtale om dette med Fellesforbundet siden vi er en bedrift med tariffavtale. Da har vi lov til å avtale innleie. Så er problemet at mange fagfolk fra utlandet forsvant under pandemien og ikke er vendt tilbake. Andre blir på Østlandet der lønna er litt høyere, så vi sliter med å finne de beste, forteller Wathne som har ansatt 15 tømrere siden sommeren.

Begge tror at industriell produksjon og montasje blir mye viktigere fremover.

– Vi får ikke tak i nok fagfolk til å bygge tradisjonelt lenger. Da er nye løsninger og preproduksjon et av svarene, mener Gabrielsen og Wathne. ■

– Elementene kan justeres litt sideveis og hovedbolten som elementet henges på kan justeres en millimeter eller to i toppen, sier Bent Gabrielsen.

FAKTA

FASADEGRUPPENS ELEMENTER

Vekt per element er mellom 1,2 og 2,5 tonn. Høyde er 4 til 6 meter og bredde 3,6 til 5 meter.

Består av rundt 100 ulike deler i tre, glass, aluminium, el og påmontert solskjerming.

Fasadegruppen bygger 1 500 fasadelementer til yttervegger og

1 800 fasadelementer til atriene/gårdshagene.

Produksjon på Foss Eikeland og Sandane med 4 til 6 elementer per døgn hver.

Løftes på plass og monteres på braketter innstøpt på veggen uten stillas, men «hektes på» innenfra.

11 – 30 cm isolasjon. Vedlikeholdsfritt.

Mirek Pstrong klargjør for innfesting av fasadeelementet.

Hun leder dugnaden som skal få nye folk til bygda

Britt Haugen
leder Skurdalen
bu- og bygde-
laug som har
lagt ned stor
innsats i det
nye Fjell-Ljom
boligfelt.

SKURDALEN, HOL: Boligfeltet Fjell-Ljom har det meste en friluftssinteressert småbarnsfamilie kan ønske seg. Nå mangler de bare flere familier som vil bygge og etablere seg der.

AV PER BJØRN LOTHERINGTON
PBL@BYGGMESTEREN.AS

Den første familien har flyttet inn i et nytt hus i feltet med 17 tomter. Ett annet hus er under bygging og til et tredje er tomta ryddet før vinteren setter inn her på 8–900 meters høyde over havet.

– Det mangler ikke på interessen fra unge, men for de fleste stopper det med finansieringen, forteller Britt Haugen, leder for en hardtarbeidende liten dugnadsgjeng i boligfeltet Fjell-Ljom.

VEKKET HUSBANKEN

Sammen har de ikke bare fått området regulert, opparbeidet infrastrukturen med fellesareal og til og med en grønnsakhage. De har også hatt Husbanken og Boligprodusentenes Forening «på teppet» – det vil si samlet ved benken de har satt opp i fellesarealet.

Det møtet resulterte i at Husbanken går ut med den gode nyheten at den letter på det vanskelige egenkapitalkravet. Banken kan under bestemte forutsetninger bidra til å finansiere hele egenkapitalen for boliger i distriktskommuner som Hol i Hallingdal faktisk er.

IKKE SÅ VEL HELLER

– Dette er en stor nyhet som får betydning for mange boligbyggere og boligkøpere rundt om i Distrikts-Norge, erklærte administrerende direktør Per Jæger i Boligprodusentenes Forening da han presenterte nyheten i begynnelsen av september.

Effekten av den gode nyheten lar likevel vente på seg. Verken boligkøpere, kommuner eller private banker som skal gi byggelån, er kjent med den. Husbanken har visst planer om gå ut med informasjon. Den har foreløpig en svært beskjeden presentasjon av ordningen på sine nettsider.

EKSTRA HØYT KRAV TIL EGENKAPITAL

I Skurdalen sparker Britt Haugen oppgitt i grusen:

– Kravet til egenkapital slår så mye hardere ut her enn på Geilo som ligger bare 10 km unna. Her må kjøperne ha 4–500 000 kroner mer i egenkapital fordi de også må dekke forskjellen mellom byggekostnad og antatt salgsverdi.

– Vi får ikke flere til å etablere seg her så lenge den lokale banken opprettholder det kravet. Siden det viser seg at Husbanken kan gjøre noe med det, må jo ordningen bli bedre kjent! Husbanken har selv sagt at den kan delta i møter med kommunen og en lokal bank for å informere om ordningen. Vi håper derfor at et slikt møte snart kan bli gjennomført.

SKOLEN FREDET TIL 2025

Skurdalen bu- og bygdelaug som Britt Haugen leder, er etablert av grunneiere og andre bygdefolk som vil opprettholde skolen i Skurdalen. Den har vært nedleggingsstruet flere ganger, men har nå fredningstid til 2025. I bygdas storhetstid bodde det 260 personer her. I de siste åra har flere flyttet ut. Unge har reist for å ta utdanning, og de som har ønsket å flytte hjem igjen etterpå, har ikke hatt noe å flytte til. Det har ikke vært boliger til leie og det er lenge mellom hver gang en bolig er til salgs. Så nå bor det 190 personer i bygda.

– Vi trenger barnefamilier her for å gi skolen et stort nok elevgrunnlag, men vil også ha mer etablerte til å flytte hit. Det kan gjøre feltet mer sammensatt og bidra til et miljø av folk i ulike aldersgrupper som kan hjelpe hverandre, forklarer Haugen.

Tomtefeltet de har fått regulert, er preget av store tomter, de fleste på omkring 1,4 mål. Men det er også holdt av plass til seks mindre frittliggende eneboliger som har alt på ei flate, og en egen hage.

PRØVEBOLIGER UNDERVEIS

En bidragsyter ser muligheter i feltet, og har bestilt to modulhus som er tenkt til utlån til interesserte som vil prøvebo området.

– Vi innser at det kan være et langt skritt å etablere seg her for unge som er vant til å bo i by. Så for at de skal få hjelp til å bestemme seg, og ikke måtte selge bolig annet sted først, kan de prøvebo minimalistiske leiligheter på 26 m². Siden det ikke er andre leiemuligheter her, håper vi leilighetene gir flere en anledning til å bli kjent med området, sier Haugen.

Benken er bygd av materialer fra området, forteller Britt Haugen. Bak henne er feltets eget minibibliotek og grønnsakhagen som ga omkring 70 kg poteter i høst – nesten 900 moh.!

Elisabet Øydvin gleder seg til å komme skikkelig i orden.

– Her er vi på fjellet hver dag, sier naboene

– Vi ville bo på fjellet og slippe å reise for å komme til skog og fjell. Det er godt å være her med fjellet på alle kanter, synes Elisabet Øydvin.

Hun og samboeren er de første som er i hus i det nye boligfeltet i Skurdalen. De er aktive hundekjørere, og har etablert en hundegård til fire polarhunder på tomten. Paret har hatt tid til å bestemme seg, de har leid hus i bygda i nesten to år før de kjøpte tomt og fikk det nye huset bygd. Det ble satt opp av Geilobygg og med noe egeninnsats.

Vi møter henne sammen med Bjørn-Terje Jacobsen som snart blir den nærmeste nabo. Han har feltets andre hus under bygging.

FRIUFTSLIV LANGT FRA BYEN

– Fjellet, skogen, innsjøen Skurdalsfjorden og mulighet til ulike friluftaktiviteter hele året, var viktig for meg også.

I dette feltet er det god avstand mellom nabohusene.

På fritida hjelper Bjørn-Terje Jacobsen til med rydding og som håndlanger på byggeplassen.

Jeg liker å gå og kjøre på ski, sykle og surfe, forteller han.

– Samtidig er det kort vei til restauranter og annet urbant liv i Geilo, om behovet skulle melde seg. Nå har jeg jobbet 20 år i Oslo og ville ut av «hamsterhjulet» med oppjaget liv i og rundt Oslo. Derfor var jeg på utkikk etter et annet sted å bo. Dette feltet oppdaget jeg ved en tilfældighet, og likte godt at det er så innovativt. Tomteprisen er rimelig så det går an å bo her noen år og se hvordan det går, mener han.

VEST OG ØST MØTES

Hol kommune ligger midt mellom Vest- og Østlandet. De to nye naboene kommer også fra hver sin landsdel:

Øydvinn er fra Hardanger og samboeren fra Jørpeland i Ryfylke, mens Jacobsen kommer fra Aurskog i Akershus, men med dragnings til Hallingdalen etter mange sommerferier og flere slektninger som bor der.

– Vi har begge fått jobb her, forteller Øydvinn. – Jeg var i mammafermisjon da vi flyttet hit, men hadde lærerjobb i Geilo. Før jeg skulle begynne på jobb igjen, fikk jeg jobb i leirskolen her i Skurdalen og det trives jeg godt med.

Heller ikke for samboeren hennes var det vanskelig å få ny jobb. Han er tømrer i et byggmesterfirma på Geilo.

Nå ser de fram til å få det mer ferdig inne og ute, og i november kommer deres andre barn. Dermed gjør de sitt til bu- og bygdelaugets formål – sikre skolens elevgrunnlag.

FLYTTER MED SEG JOBBEN

Bjørn-Terje Jacobsen er selvstendig næringsdrivende innen solskjerming. Han regner med å fortsette i jobben med base her. Med allsidig yrkeserfaring, blant annet som tømrer, regner han med at det går an å bytte jobb også, om sjansen byr seg.

Utbyggeren tror på boligfeltet i Skurdalen

– Ambisjonen da vi ble med i denne utbyggingen, var å bygge det første huset i år, og det har vi nådd. Jeg har tro på at det vil løse snart, sier Carl Henrik Stensson i Geilobygg AS.

I slutten av september leverte firmaet den første eneboligen i boligfeltet Fjell-Ljom. Til en av nabotomtene er et nytt hus bestilt, og planen er å starte bygging til våren. Firmaet er Hellvik Hus-forhandler og det første huset var en modell som heter Mandel.

– Det er fin beliggenhet for feltet, og bu- og bygdelaug et har nedlagt en stor innsats med å legge det til rette, mener Stensson.

Den første boligen som er tatt i bruk, er modellen Mandel fra Hellvik-Hus.

UTVIKLING OG PROSJEKTERING

– Vi har ikke kjøpt tomter, men har en utbyggingsavtale med Skurdalen Bu- og Bygdelaug. Vi står for utvikling, prosjektering og markedsføring blant annet med egne nettsider for området. Det er en god del kostnader for oss, men jeg er trygg på at vi får kontrakt på eneboliger etter hvert.

– Vi har et felles mål med bygdelaug et om å få realisert seks småhus på ei tomt som er lagt til rette for det. Interessen er der, og med tre av seks enheter solgt, kan vi forsvare en oppstart for småhusene og den økonomiske innsatsen vår. – På småhustomta har vi prosjektert frittliggende mindre eneboliger i to størrelser, eneboligene er organisert som seksjoner med egen hage og mulighet for carport.

HYTTEKUNDER OGSÅ INTERESSERT

– Blant de interesserte som har meldt seg, er det flest som vil ha enebolig, men vi har også henvendelser fra flere hyttekunder. Fjell-Ljom ligger ikke så langt fra Geilo fjellandsby og andre hyttefelt, så det kan nok være at noen har tenkt at en bolig her kunne brukes som hytte og bli helårsbolig etter hvert.

FRILUFTSINTERESSERTE DANSKE HÅNDVERKERE

Geilobygg har sju egne ansatte og leier inn håndverkere etter behov. Den ene boligen i Skurdalen ble bygd av danske tømrere som ville kombinere jobben med friluftsliv.

Firmaet bygger hytter og boliger. Ett av prosjektene de var i gang med i oktober, var en utvidelse av et hyttetun i Geilo Fjellandsby. ■

FOR DEG SOM JOBBER I TØMRERFAGET

TØMREREN

TEMA: UNG I
BYGGEBRANSJEN

**SARA
SATSER PÅ
TØMRERYRKET**

Hun hadde prøvd flere jobber, og syntes det måtte være kult å bli tømrer. Nå er 27-årige Sara Lindstedt tømrerlærling og trives godt: – Jeg har funnet mitt yrke.

AV HARALD VINGELSGAARD
POST@BYGGMESTEREN.AS

På en byggeplass på Tynset er hun med og setter opp et tilbygg til en bolig – som andre års lærling i Byggservice Nord-Østerdal.

– Jeg trives veldig godt og lærer noe nytt hver dag. Det er en spennende jobb. Den gir meg en veldig god mestringsfølelse, sier Sara Lindstedt.

Hun er ferdig med å montere vindskiene. Nå skal takrennene på plass. Basen Thomas Westum Storsve finner fram et vater. Sammen vatrer de opp og merker vindskia for at vannet skal renne riktig vei.

Han måler og merker noen punkter på vindskia, hvor den første kroken til takrenna skal festes. Deretter gjør hun resten av jobben med krokene på den sida av huset.

SMÅ BYGGEPLASSER

– Det er veldig fint å arbeide på mindre byggeplasser, sier Sara Lindstedt.

Hun har vært på større byggeplasser der de satte opp leilighetsbygg, kulturhus og et stort slakteri. Da ble det mye montering av gipsplater.

– Her er det ikke bare å lekte ut vegger og skru gips. På mindre bygg ser jeg sammenhengen i det jeg gjør. Det er viktig å gjøre en god jobb med en gang, slik at det ikke blir følgefeil. Små feil kan bli store feil til slutt, sier hun.

FOLKEHØGSKOLE OG GÅRD

Hun ble interessert i bygging da hun gikk på Fosen Folkehøgskole i 2017. Senere kjøpte hun en gård på Kvikne i Nord-Østerdal.

– Jeg satte i stand fjøset selv, først til geiter, så til kyr.

Tømmer hentet hun fra egen skog, og materialene skar hun på egen innkjøpt sag.

– Det var røff jobbing. Da turen kom til bolighuset, et gammelt tømmerhus som var i dårlig stand, måtte jeg være mer nøye. Det greide jeg ikke. Å være lærling, er en fin måte å lære det på.

SKOPTISK TIL JENTE UTEN JOBBERFARING

Sara Lindstedt hadde arbeidet mange steder da hun bestemte hun seg for å bli tømrer. Men det var ikke lett å få læreplass.

De fleste firmaene var skeptiske til å ta inn en lærling uten relevant arbeidserfaring.

– En bedrift spurte: Er du sikker på at det er dette du vil? Jeg tipper at en gutt ikke hadde fått det spørsmålet, sier Sara Lindstedt.

Den første læreplassen fikk hun gjennom et opplæringskontor. Da det firmaet gikk konkurs, kontaktet hun Byggservice Nord-Østerdal, og fikk ja med en gang.

ALLE ER POSITIVE

– Det er første gang vi tar inn en jente som lærling. Det er spennende. Alle i firmaet er positive, forteller daglig leder Jon Gunnar Rønningen.

– Vi skulle gjerne hatt flere lærlinger, og flere ferdig utdannede tømrere generelt, enten de er menn eller kvinner, sier han.

– Jeg lærer mye hver dag, sier Sara Lindstedt, sammen med bas Thomas Westum Storsve.

Sara Lindstedt sager bord til vindskiene.

GIR KLAR BESKJED

– Hvordan er det å være kvinne i et mannsdominert yrke?

– Det er helt fint. Jeg er ganske rett fram og sier fra hvis det er noe. Men jeg skjønner at det kan være vanskelig for dem som ikke tør det.

Noen kolleger må ha klar beskjed, men etter hvert blir vi arbeidskolleger og verken alder eller kjønn betyr noe.

– Hva sier andre kvinner til yrkesvalget ditt?

– Mange jeg snakker med, synes det er kult at jeg skal bli tømrer. Noen sier at de også kunne tenkt seg det.

For voksenlærlinger er læretida om lag tre og et halvt år. Hun har teori en dag i uka.

– Målet er å ta svennebrev og skaffe meg jobb som tømrer.

Mesterbrev kan også bli aktuelt, for hun er veldig interessert i det organisatoriske.

Sara Lindstedt kjenner bare én annen kvinne som er tømrer i fjellregionen nord i Innlandet. Men det er fire jenter med på teorikurset for tømrerlærlinger i Trondheim. Da hun var med å bygge kulturhus, var det mange kvinnelige elektrikere på byggeplassen.

NØYE MED HMS

– Jeg er veldig nøye på HMS, sier Sara og legger hørselvernet og vernebrillene på bordet foran seg når det blir tid til lunsj. I jobb på et sjukehus så jeg hvor sjuke gamle folk over 70 år ble med Kols. Derfor er det lett å motivere seg til å bruke verneutstyr for å unngå støv. ■

FYSISK HARD JOBB KAN IKKE ERSTATTE TRENING

Regelmessig styrketrening forebygger belastningslidelser. Likevel glemmer mange unge sine gode treningsvaner når de går fra skole til lære eller jobb.

AV **PER BJØRN LOTHERINGTON**
PBL@BYGGMESTEREN.AS

– Det er ikke nok å være fysisk aktiv på jobben, også unge kroppar trenger regelmessig styrketrening for å unngå problemer med ryggen, skuldrene og armene i arbeidslivet, fastslår kiroprak-

torene Emmy Maria Schmidt og Marius Monssveen.

De har hatt mange unge håndverkere på benken til behandling for plager med armer og skuldre, og kjenner godt til hvorfor problemene har oppstått. Derfor anbefaler de to økter med styrketrening i uka.

FOR SLITNE TIL Å TRENE

– Vi hører ofte lærlinger og håndverkere si at de har sluttet med regelmessig trening fordi de er for slitne etter lang dag på jobb og reise til og fra. Dessuten har ofte treningskameratene blitt borte, de har reist til jobb eller utdanning andre steder.

– Det kreves sterk vilje for å komme seg ut og trene når en er sliten, vet Monssveen og Schmidt av erfaring. De foreslår noen enkle øvelser som alle kan gjøre hjemme. Øvelsene krever ikke kostbare apparater, men de vil ha god effekt på viktige muskelgrupper i overkroppen. Hjelpemidlene er en treningsstrikk og noe som veier litt.

DET ALLER ENKLESTE

– En treningsstrikk er slett ikke noe «tante-greier» som noen sier. Den er et enkelt hjelpemiddel for å trene mange viktige muskelgrupper. Om du ikke har vekter, kan det være andre gjenstander som kan brukes, en stein eller en annen gjenstand med litt vekt.

OPPPVARMING ETTER FERIE

Kiropraktorene har også et annet godt tips: Som med oppvarming til idretten, bør

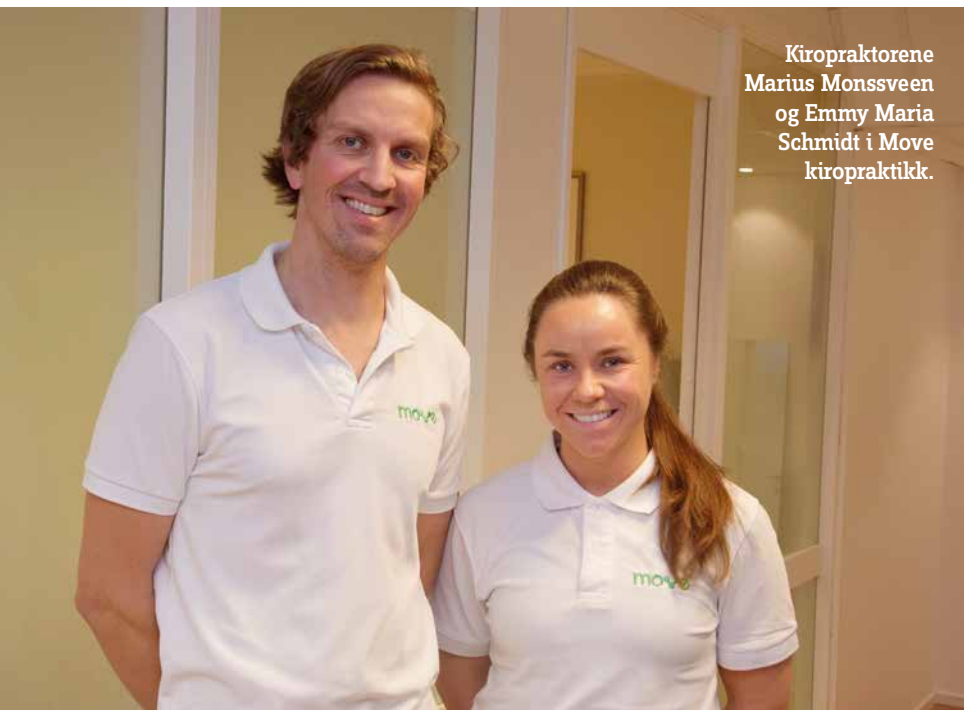
4 ØVELSER SOM STYRKER OVERKROPPEN

Dette er fire gode øvelser som du kan gjøre hjemme og som ikke krever noe mer avansert enn en treningsstrikk og en vekt eller noe annet som kan løftes med ei hand.

→ **SNØENGELN MED STRIKK**

Hold strikken i begge hender, strekk den ut og før hendene opp over hodet på framsida, og nedover på baksida. God trening for skuldrene, tøyer musklene i overarmene og skuldrene.

Kiropraktorene
Marius Monssveen
og Emmy Maria
Schmidt i Move
kiropraktikk.

man gradvis venne kroppen til tyngre løft. Særlig etter lengre opphold, som etter ferien, gjelder det å gå forsiktig ut, så klarer kroppen de tyngre oppgavene etter

hvert. Det vil derimot som regel straffe seg om man starter for hardt. Det kan gi overbelastninger som man må slite med lenge etterpå.

PLANLEGGE VARIASJON I ARBEIDSDAGEN

Planlegging av arbeidet for dagen slik at det blir mulig å variere arbeidsoppgavene, er viktig for å forebygge belastningsplager. Kroppen har godt av variasjon.

Etter økter med verktøy som veier litt, med mye skruing og hamring, bør man legge inn annet arbeid en stund. Det er også viktig å gi kroppen noen pauser i løpet av dagen så musklene får tid til å restituere.

VELG LETTE PRODUKTER

– Gå heller flere turer med lettere bærer enn å ta for mye med deg i én vending. Velg lettere produkter om det er mulig og bruk hjelpemidlene som finnes, for eksempel plateheis til gips, oppfordrer de to kiropraktorene.

IKKE VENT MED Å SØKE HJELP

– Sist, men ikke minst: Søk hjelp om du begynner å kjenne belastningsplager. Lar du det gå for lenge, blir det vanskeligere å bli kvitt plagene! ■

↑ ENGLEVINGER (WALL ANGEL)

Stå med ryggen inntil veggen, hold armene i vinkel ut fra skuldrene. Press armer og hender mot veggen. Denne øvelsen retter holdningen og styrker baksidemuskulaturen. Den motvirker stram muskulatur foran som man får av å bære og løfte. Er den vanskelig å få til, har du en jobb å gjøre med å trene skuldre og armer!

↑ RO MED STRIKK

Fest strikken i en krok eller dørhåndtak. Trekk armene til deg som om du ror. Dette styrker ryggen og bakre del av skuldrene.

← SKULDER- PRESS MED VEKT

Bruk en lett vekt, press opp til strak arm. Trener stabilisering i armmusklene og i skuldrene. Droppes om det gjør vondt.

- Jeg har hatt en bratt læringskurve, men jeg fortsetter i byggebransjen, sier tømrer Daniel Kristoffer Olsen.

UNG TØMRER MED FERSKT AS? DANIEL HAR NOEN VIKTIGE RÅD TIL DEG

- Du leier ikke inn en tømrer bare for å finne ting å ta ham på, sånn at du kan holde igjen mest mulig penger. Men folk gjør det og det har jeg erfart, sier tømrer Daniel Kristoffer Olsen (27) fra Askim.

AV **CHRISTOPHER KUNØE**
CK@BYGGMESTEREN.AS

To ganger har Olsen havnet i konflikter med profesjonelle entreprenører på Østlandet. Den andre gangen gikk det helt galt og den unge tømreren måtte slå aksjeselskapet sitt konkurs.

Olsen tok svennebrevet i Haugesund og arbeidet der i noen år før han vendte tilbake til Askim og stiftet eget AS. I 2019 kom han i kontakt med en utbygger ved Sarpsborg, som leide ham inn som ansvarlig for oppføringen av flere eneboliger.

- Mange advarte meg mot dette, fordi jeg som 25-åring skulle gå fra å klare meg alene til å leie inn tre-fire tømrere, forteller Olsen.

Tømreren hadde fullført større arbeider som takjobber, tenkte at neste skritt var mer ansvar, og skrev under på avtalen med utbyggeren.

- Jeg følte at jeg hadde kontroll og god erfaring med ulike kunder. Alle hadde vært greie og holdt avtalene sine, selv om det var muntlig noen ganger. I begynnelsen var stemningen god på byggeplassen i Sarpsborg også - men så snudde det.

LURT I SARPSBORG

Leveransene til eneboligene var forsinket og andres arbeider hindret Olsens del av prosjektet. Han innså at fremdriften ikke ville holde.

- En kveld sendte jeg mange endrings-

meldinger til prosjektleder om forsinkelser. Da de ringte meg og sa at jeg ikke trengte å sende inn sånt, begynte jeg å få mistanke, forteller han.

Etter halvannen måned, sendte Olsen den første fakturaen på tilleggsarbeider. Den ble ikke betalt.

- Hva gjør du da? Jeg hadde akkurat starta AS og hadde ikke mye midler til overs for å lønne gutta. Jeg sendte neste faktura og fikk ingen innsigelser - men heller ikke noen betaling.

Olsen prøvde å få et formelt møte med entreprenøren, uten hell. Så kontaktet han bygmester Jim Holm-Johansen fra Askim.

- Jeg hadde et godt inntrykk av Daniel og synes det er en uting i vår bransje at store entreprenører utnytter små aktører som mangler kjennskap til kontrakter og hva disse innebærer, sier Holm-Johansen til Byggmesteren.

Sammen hadde de et møte med utbyggeren. Det endte med et «tilbud» om å bli løst fra kontrakten.

– Da sto jeg ikke økonomisk ansvarlig lenger mot at utbygger ikke betalte meg noe for to måneders arbeid. I kontrakten sto det at utbygger kunne stille regresskrav mot meg, siden jeg truet med å forlate prosjektet. Jeg måtte velge mellom et større eller et mindre tap, sier Olsen.

Han godtok avtalen og betalte ut så mye lønn han klarte til sine tømrere samt for materialer og verktøy. Det gikk så vidt.

– Unge tømrere som Daniel kan være så seriøse de bare vil. Trår de litt feil hos en stor aktør uten noe skriftlig, så får de ikke betalt – selv om noe annet er avtalt muntlig, advarer byggmester Jim Holm-Johansen.

LURT I OSLO

Daniel gikk videre i livet.

– Jeg hadde masse energi og kjørte på med småjobber på kveldene. Så dukket det opp en utbygger i Oslo med et stort oppdrag, sier Daniel.

Nå var han nøye med å varsle utbyggeren om endringer og merarbeid.

– I begynnelsen fakturerte jeg for arbeidene ukentlig, med en ukes forfallsdato. De første regningene ble betalt uten problemer, og derfor valgte jeg å stole på selskapet da de etter hvert ønsket en samlefaktura for det resterende arbeidet til slutt, sier Olsen.

Historien gjentok seg: Samlefakturaen ble ikke betalt.

– Jeg hadde varslet både muntlig og skriftlig, men de nektet. Jeg ville ta saken til Forlikrådet, men beskjeden derfra var at saken tidligst kunne berammes i januar eller februar neste år. Da var det ikke lenger forsvarlig å drive på lenger, sier Olsen som slo seg konkurs i sommer.

Han lurte på om han skulle ta opp lån for betale gjelda i stedet for å slå seg konkurs.

– Firmaet blir jo som en baby. Men hvorfor skal du betale for dustene som lurte deg?

Det første bobestyrer forsikret ham om, var at han ikke skulle skamme seg over dette.

– Jeg vil understreke at styret i selskapet i dette tilfellet har gjort alt etter boka, da de innså at det ikke lenger var grunnlag for videre drift. I forkant av konkursen har selskapet også betalt ned så mye gjeld som mulig, sier bobestyrer og advokat Unni Rådalen til Smaalenenes Avis.

SAVNER AKSJESELSKAPET

Da vi møter Olsen, er han i fullt arbeid som innleid tømrer på en enebolig i Oslo-området.

– Jeg har opprettet et enkeltmannsforetak og tar bare mindre jobber nå. Jeg føler meg litt stygg som gjør det, men jeg har ikke gjort noe galt og må jo ha en inntekt, sier Olsen.

Hans viktigste råd til unge tømrere med eget AS, er å være svært nøye med skriftlige varsler og sørge for at fakturaer betales i tide.

– Det viktigste er at penga kommer inn slik at du alltid kan betale for deg.

Olsen ser fremover og håper at karrieren som tømrer snart bedrer seg.

– Jeg har nok vært for godtroende og hatt uflaks med utbyggere. At det er store aktører som bevisst lurer unge håndverkere, har jeg selv erfart, sier tømrer Daniel Kristoffer Olsen. ■

– Jeg liker ansvaret og lange dager på byggeplassen, sier Daniel Kristoffer Olsen.

DANIELS SEKS RÅD TIL UNGE TØMRERE

1 KORTE BETALINGSFRISTER

Send gjerne ukentlige fakturaer med en ukes forfall. Så kan det gå 10–14 dager hvis du jobber for noen andre som fakturerer videre. Kommer ikke oppgjør på forfallsdagen, ringer jeg og etterlyser det.

2 ALT SKRIFTLIG

Du kan være kompis med kunden, men ha det skriftlige i orden og særlig om det blir merarbeid! Ingen unntak.

3 TA FORBEHOLD I TILBUD

Alle som f.eks. har revet en gammel vegg, vet at den kan være mye skeivere og våtere enn antatt. Da står du der med ansvaret og kan ikke montere deg vekk fra problemet. Jeg bruker en fast tekst i tilbudene mine med forbehold om råteskader, skader i konstruksjoner osv. for å være sikra.

4 VÆR GJERRIG I STARTEN

Har du spart opp hundre tusen til starten, så kan du bruke 50 000 på verktøy og ha 50 000 til leie og andre utgifter fremover. I begynnelsen brukte jeg eldre verktøy, men det gjorde jobben. Så kjøpte jeg ordentlig verktøy og bygde meg sakte opp med utstyr underveis.

5 SKAFF JOBBER

Heng opp lapper i nærområdet og i hyttefelt. Bruk litt penger på Facebook og andre oppføringer. Vær nøye med utførelsen på hver eneste småjobb – da får du flere. Ta telefonen når noen ringer!

6 FÅ KONTAKTER

Jeg meldte meg inn i en næringsforeningen i Askim der jeg møtte folk fra mange små og store bedrifter. Det er kontakter som kan bli viktig. Jeg har fått forbindelser der som har lånt meg henger, møterom og kontor gratis når jeg har trengt det.

NYTTIGE NYHETER OG LØSNINGER PÅ BYGG REIS DEG 21

Norgips viste frem sitt nye stendersystem, Deco Systems viste listfrie løsninger, Hunton satset på komplette leveranser og Knudsen Kilen fristet med enkle systemer mot trinnlyd på årets Bygg Reis Deg i oktober.

DECO SYSTEMS: LØSNING FOR LISTEFRIE VINDUER

→ → – Dette er vår løsning for listefrie vinduer, sier Olaf Rimstad som er salgansvarlig prosjekt i Deco Systems fra Sandefjord.

Smygplatene fra Deco Systems er ferdige og helstøpte hjørner som kan brukes i nybygg eller ved renovering for å få til listefrie vinduer og dører. Hjørnet er laget i polyuretan, og gir en sømløs overgang som erstatter den tidkrevende foringen mot gipsplaten.

– Våre listefrie løsninger har solgt godt i prosjektmarkedet siden vi lanserte dem i 2017, nå merker vi at flere byggmestere også vil prøve dette – ikke minst fordi det gir bedre isolasjonsverdier, sier Rimstad. De fleste byggmestrene er først skeptiske til listefrie løsninger.

– Oppsprekking i etterkant er noe som alle vil unngå og det å få rette, fine hjørner er en utfordring. Begge deler unngår du med disse smygplatene, som vi tilbyr i flere dimensjoner og farger, sier Rimstad på standen til Deco Systems.

KNUDSEN KILEN: KILER FOR LYD OG TERRASSE-OPPKLOSSING

→ → Et av mange danske firmaer på Bygg Reis Deg, var Knudsen Kilen som har 50 års erfaring med nivellering og oppklossing. Niels Jensen viser frem enkle kiler som demper trinnlyd i etasjeskiller.

– Disse kilene er en del av et enkelt og solid system som demper lyden med 4 db som er mer enn en halvering av energien. Her blir man kvitt mye av støyen fra naboene, sier Knudsen.

Knudsen Kilen leverer systemer for oppklossing av terrasser i tre eller kompositt. Terrassesystemet er laget for å tåle nordisk klima og har en fleksibel oppklossingshøyde som spenner fra 27 til 287 mm.

HUNTON: TVERS IGJENNOM VEGGEN, GULVET OG TAKET

←← Hunton ønsker nå å tilby mer komplette leveranser til hus- og hyttebyggere. Det gjøres med Hunton Komplett, der Hunton mengdeberegner og priser prosjektet basert på byggetegninger. Leveransen inkluderer da vindsperre, undertak, trinnlydplater, isolasjon og konstruksjon – alt av tre og trefiber.

Hunton viste også frem sin påforingsløsning for alle massivtre-konstruksjoner: – Hunton Massiv Plus gir god kontroll på fukt og klimautfordringer under byggeprosessen, sier Ole Mathias Lygren, daglig leder i Hunttons datterselskap, Norsk Trefiberisolering. Det bærende ytterveggsystemet egner seg til ulike bygningstyper – også i flere etasjer, forklarer Lygren.

NORGIPS: BEDRE MONTERING AV PLATENE

→→ Norgips har flere nyheter på årets Bygg Reis Deg – regionsjef Jan Erik Kristiansen demonstrerer gjerne leverandørens seneste:

– Vi har utviklet en ny stålstender til vårt innfestingssystem Nail It. Stenderen har dobbel flens som gjør at du kan skyte i våre hardeste plater, som Norgips Ultraboard, i stedet for å skru, forteller Kristiansen. Stenderen og innfestingen gjør montasen vesentlig mer effektiv. I systemet følger det med en bunnfyllerlist slik at platene kan skjøtes uavhengig av stenderen – det gir mindre svinn.

– Med den nye stålstenderen og listen slipper maleren å legge en papirremse i skjøten. Så da sparer vi den arbeidsoperasjonen, sier regionsjef Kristiansen.

Den største fordelen med systemet, er at installasjonstiden reduseres betraktelig fordi man monterer med spikerpistol, og skjøting av gipsplater er uavhengig av stender.

– Dette systemet har vi stor tro på, sier Kristiansen.

WÜRTH: VINKELSKINNE TIL EKSakte MÅL

→→ Øyemålet er ikke det avgjørende for den som bruker en vinkelskjæreskinne som Würth selger. Henrik Nielsen fra Danmark (bildet) demonstrerer den på Bygg Reis Deg mens han forklarer at den er utviklet av en tømmer som mente det måtte gå an å måle enklere og bedre enn på den gammeldagse måten med tommestokk og blyant. Vinkelskjæreskinna brukes med dykk- eller sirkelsag til skjæring av ulike typer plater som fibergips, trebetong og MDF.

BMI: LANSERER NYTT SYSTEM FOR TETTE BYGG

- Vi har kombinert de beste tetteproduktene våre med nye produkter og smarte detaljer i Ventex, sier markedsdirektør Markus Svenberg i BMI Norge.

AV **CHRISTOPHER KUNØE**
CK@BYGGMESTEREN.AS

Vi møter Svenberg på Bygg Reis Deg der han presenterer årets nyheter for nye og gamle kunder.

– Kundene kjenner jo til Icopal, Zanda, Monier og Aerodek. Nå lanserer vi tette-systemet Ventex som sorterer under Icopal, forklarer Svenberg og legger til at Ventex-systemet inneholder undertak, vindsperrer og alt av tilbehør til tette bygg.

– Kvaliteten på tilbehøret er like viktig som på selve vindsperran og undertaket, og produktene må tilpasses byggets funksjon. Derfor finnes Ventex i tre kvalitetsnivåer, Premium, Pro og Essential, slik at det skal være enkelt å finne et komplett sortiment som er tilpasset behovet, enten det er store

næringsbygg, hus eller garasjer, sier Svenberg.

Premium inneholder produktene med høyest kvalitet og de beste tekniske egenskapene, og kommer med 30 års systemgaranti. Pro-produktene er utviklet for håndverkere som jobber med nybygg og rehabilitering, mens Essential er en serie som innehar grunnleggende produktegenskaper for mindre komplekse bygg.

Ventex Undertak er diffusionsåpne undertak med mikroporøs stamme og klebekanter, som tilfredsstiller kravene til SINTEF teknisk godkjenning.

Svenberg synes det er viktig at de ulike utgavene av Ventex gjør det mulig å bruke Ventex på alle typer prosjekter.

– Her får håndverkere et komplett system som kan brukes – i sine ulike utgaver – på alt fra en ny bod til de største boligprosjektene med BREEAM-sertifisering, sier han.

KRAFTIG OG FLEKSIBEL TAPE

Markedsdirektøren i BMI Norge synes det er stas å demonstrere produktene fra Ventex – særlig tapen Ventex MultiWrap.

– Vi har utviklet en fleksibel og formbar tettetape, som er strekkbar i alle retninger. Det gjør at den kan benyttes på krevende overganger, som rundt vindu- og rørinstallasjoner. Tapen fester til de fleste materialer uten behov for primer, og er laget med trykkaktiverbart og selvklebende lim, forklarer Svenberg.

Tapen er kraftig og kan strekkes eller formes til de fleste oppgaver når boliger skal tettes.

Svenberg minner om at et godt tettesystem er viktig for at bygget skal slippe ut minst mulig energi, og for at innklimaet skal være fritt for fukt.

– Å sørge for et tett bygg, er et relativt enkelt grep for å bidra til å få ned strømkostnadene, og da mener vi også at det skal være enkelt å finne kompatible produkter som fungerer godt i hele byggets levetid, sier Svenberg. ■

Ventex MultiWrap er en fleksibel og formbar tettetape.

PRODUKTER

POSTEN PRØVEKJØRER E-TRANSIT PÅ NORSKE VEIER

Ford har en ny E-Transit klar til produksjon, men vil la Posten Norge prøvekjøre den for at den skal bli best mulig tilpasset norske forhold.

Den elektriske Transiten hadde norgespremiere på bilmesse i Lillestrøm i oktober. Ifølge produsenten, er den klasseledende på flere områder, blant annet pris og lastekapasitet. Dessuten har den lengre rekkevidde

og er sterkere enn konkurrentene, skriver Ford i en pressemelding.

E-Transit er helelektrisk og får en rekkevidde på opptil 317 km, målt etter WLTP-metoden. Standard batterikapasitet er på 68 kwh. Bilen er bakhjulsdreven og får et dreiemoment på 430 Nm, med 184 HK eller 269 HK. Nyttelastkapasitet er på opptil 1 758 kilo for varebilen.

MED DENNE BILEN KAN DU LE AV HØYE STRØMPRISER

Varebilen Mercedes-Benz holder på å utvikle kan lade seg selv under kjøring.

Integrert i taket får den et solcellepanel på 4,8 m² som kan produsere opptil 850 W. Under gode forhold, blir det nok energi til 2 500 km kjøring i løpet av et år, forteller produsenten i en pressemelding.

Bilen får navn som den skal leve opp til: «Sustaineer». Det er sammensatt av «sustainability pioneer» som betyr bærekraftspioner.

– Sustaineer viser hvordan vi kan spare naturressurser gjennom økt bruk av resirkulerte materialer, skriver produsenten videre.

Målet er å redusere den totale ressursbruken, og fremme en sirkulær økonomi der eksisterende materialer gjenbrukes og resirkuleres så lenge

som mulig. Gode eksempler på dette er panelet under bilen som er laget av resirkulert polypropylen og brukte dekk, og fyllmaterialet UBQ som er laget av resirkulert husholdningsavfall.

Produsenten varsler også en satsing på reparasjoner for å forlenge livssyklusen for bilenes høyspenningsbatterier.

VARME FRA SIKKERHETSBELTET

For ikke å bruke for mye energi til oppvarming som vil gå på bekostning av rekkevidden, er bilene utstyrt med klimainnlegg som er inndelt i soner. Dermed kan området rundt sjåføren varmes for seg. I tillegg er setevarme, rattvarme og for første gang varme i setebeltet, gode bidragstyper til lokal oppvarming, heter det.

BATTERIDREVT BORHAMMER LIKE KRAFTIG SOM MED LEDNING

Bosch lanserer nå en batteridreven borhammer som kan måle seg med maskiner med ledning.

I en test gjennomført for Bosch, viser det seg at GBH 18V-45C Professional er kraftigere enn konkurrentene, hevder produsenten i en pressemelding.

18V-maskinen har et kompakt design, beregnet til profesjonelle håndverkere. Den kan brukes til å meisle og bore i betong, mur og stein. Verktøyet er kompatibelt med eksisterende el-verktøy og ladere med 18V.

Den nye borhammeren er utstyrt med Kickback Control som gjør at den automatisk slås av og dermed reduserer risikoen for uventede rykk under bruk. Den har også Soft Start-teknologi som gjør den enkel å håndtere, så arbeidet kan gjøres kontrollert og med stor nøyaktighet, skriver Bosch i pressemeldingen.

NYE PC-ER SOM TÅLER TØFF HÅNDTERING

Den som vil jobbe med PC utendørs og beholde hanske på, kan ha noe godt i vente fra PC-produsenten Dell. I desember lover produsenten å lansere to nye PC-er på det norske markedet. De kjennetegnes ved lang batteritid og en skjerm som kan brukes med hansker. Dessuten er de lette, den minste veier to kilo.

Dell Latitude 5430 Rugged og Latitude 7330 Rugged Extreme har batteritid på nesten 25 timer med mulighet til rask opplading og batteribytte, innebygget 5G og skjerm som kan brukes i direkte sollys.

De er testet fra fallhøyde på henholdsvis 90 og 180 cm og er godt beskyttet mot støv og vann.

Dell tenker seg at PC-en kan brukes under tøffe forhold blant annet i bygg og anlegg der den kan bli utsatt for ekstreme temperaturer, vibrasjoner, støv eller høy luftfuktighet.

Jon Bojer Godal forklarer neverens forskjellige kvaliteter for kursdeltakerne. (Begge foto: Christine/Fortidsminneforeningen)

FORTIDSMINNE-FORENINGEN SATSER PÅ HÅNDLAG

Fortidsminneforeningen vil inspirere og rekruttere unge til tradisjonshåndverk og bygningsvern.

I løpet av kurset på Dovre var deltakerne med på ulike tekneteknikker.

Nå har foreningen startet «Håndlag – Tradisjonshåndverk for unge håndverkere». Med støtte fra Sparebankstiftelsen DNB, disponerer foreningen 15 millioner kroner som skal brukes til å skape arenaer for en nødvendig kompetanseoverføring over en fem års periode.

Det skal skje gjennom tilrettelagte kurs for byggfagelever i videregående skole, lærlinger eller unge håndverkere som vil lære mer om tradisjonshåndverk. Formidlerne på kursene er håndplukkede håndverkere og tradisjonsbærere i sitt fag, skriver Fortidsminneforeningen på nettsidene.

NASJONAL LÆRINGSARENA

Håndlag skal være en nasjonal læringsarena for bærekraftig håndverk, med verksteder, kurs og samlinger landet rundt, skriver foreningen. Den nye satsingen bygger videre på Kulturminner for alle som ble avsluttet i april etter et fem år langt samarbeid mellom Sparebankstiftelsen DNB og Fortidsminneforeningen.

ÅTTE VERKSTEDER OG FIRE STIPENDER

Satsingen på Håndlag innebærer at Fortidsminneforeningen hvert år skal arrangere åtte verksteder ulike steder i landet og dele ut stipendier til unge håndverkere. Så langt i år er det arrangert kvinneworkshop i Fjaler i Vestland fylke, og kurs og verksteder som har tatt for seg muring og takteking.

Nå i november gikk søknadsfristen ut for

årets tildeling av stipend til unge håndverkere. Det skal deles ut fire stipender, hver på 25 000 kroner.

TAKTEKKING MED SOLIDE LÆRERKREFTER

På forsommeren arrangerte Fortidsminneforeningen kurs for 21 unge håndverkere fra flere steder i landet. Kurset handlet om å legge tak på to laftede bygg på Hjerleid Håndverksskole på Dovre. De to husa skal være en læringsarena for framtidige håndverkere, og er satt opp som en del av forskningsarbeidet Jon Bojer Godal, Steinar Moldal og Henning Olstad har drevet. På kurset ble deltakerne veiledet av Jon Bojer Godal og Steinar Moldal i samarbeid med to dyktige, unge håndverkere fra ressursgruppa til Fortidsminneforeningen, Anders Gimse og Jostein Utstumo.

ELEVER OG LÆRLINGER

Kursdeltakerne var elever ved Hjerleid, noen var lærlinger i håndverksbedrifter og noen hadde interesse for håndverk som møtte dette temaet for første gang. Blant deltakerne var det ti jenter.

I løpet av de fem dagene kurset pågikk, fikk deltakerne kjennskap til og kunnskap om tradisjonelle tekkingsmetoder. Ett tak skulle tekkes med never og torv og ett tak skulle tekkes med never og ruteskifer. Da kurset ble avsluttet, var begge takene tekket.

KONFERANSE FOR UNGE HÅNDVERKERE

Som en del av virksomheten rundt Håndlag, blir det også arrangert en konferanse for unge håndverkere i Oslo midt i november. Flere emner som er aktuelle for bygningshåndverkere tas opp. Det gjelder tilstandsvurdering, materialkvalitet og priser på arbeider. Det legges opp til befaringer og god tid settes av for at deltakerne skal bli kjent og bygge nettverk av kolleger.

Konferansen holdes i Rådhusgata 7 som ble bygd omkring 1625 og er et av byens eldste bevarte hus. ■
(Kilde: Fortidsminneforeningen)

BRANSJEREGISTERET

VINDUER OG DØRER PRODUSERT I NORGE

**NORDVEST
VINDUET**

WWW.NORDVESTVINDUET.NO

Snekkerverksted KJØKKEN - BAD - GARDEROBE SPESIALINNREDNINGER

**AUST
VOLL**
TRE & DESIGN

Aust Voll Tre & Design
Heigreveien 148, 4312 Sandnes Tlf: 51 66 11 34
E-post: post@austvoll.no www.austvoll.no

VERKTØYSLIPING AS

Henter og leverer på østlandet

www.verktoysliping.no

Mobil 932 11 439 / 997 93 140

Gamle Dalsveg 134, 2032 Maura

E-post: verktoysliping@icloud.com

SLIPEVERKSTED FOR:

**Sagbruk
Treindustri
Metallindustri
Byggentreprenør
Skogentreprenør
Private**

Salg av verktøy

**Seriøse bedrifter
står sterkere
sammen!**

BLI MEDLEM

www.byggmesterforbundet.no

**Gi de ansatte noe å snakke
om hele neste år – bestill et
BRAKKEABONNEMENT
på Byggmesteren!**

10 utgaver i året for kun kr. 480,-*

* Forutsetter ett hovedabonnement

Byggdata

Tlf. 24 14 66 30

**Kalkyleverktøy for håndverkere
og takstfolk**

www.byggdata.no

Styreleder i Byggmesterforbundet region Øst, byggmester Kenneth F. Werner talte og ledet første del av jubileumskvelden.

Seks tidligere mottakere av hederstegnet ble overrakt medaljen som var fornyet i forbindelse med jubileet. Her får de medaljene overrakt av Harald Hansen og Kenneth Werner : (f.v.) Ivar Rune Ansnes, Kjetil Eriksen, Arvid Søgaard, Jørgen Leegaard, Haakon Thorbjørnsen og Øivind Fjeld.

Tømrermester Kjetil Eriksen gratulerer Pål Øye med Byggmesterforbundets hederstegn.

Redaktør Per Bjørn Lotherington fikk utmerkelsen for sine 30 års virke i fagtidsskriftet Byggmesteren.

Faglig leder Rune Lundgaard mottar hederstegnet fra tømrermester Kjetil Eriksen og styreleder Kenneth F. Werner.

Østlandet hedret sine byggmestere på 175-ÅRS JUBILEUM

OSLO: Med stor festmiddag kunne Byggmesterforbundet Region Øst nylig feire sitt 175-års jubileum.

AV CHRISTOPHER KUNØE
CK@BYGGMESTEREN.AS

Forbundet ble stiftet i Kristiania i 1846 av ti tømrermestere. Da som nå trengte mesterne i tømrerfaget et forbund der de kunne møtes,

stå sammen og hevde sine interesser. Fredag 29. oktober ble 175-års jubileumet feiret av bygg- og tømrermestere fra hele region Øst i Byggmesterforbundet og inviterte mestere fra andre landsdeler.

OSLO BY, FAGFORENINGENE OG NHO GRATULERER

– Byggmesterne er en viktig samarbeidspartner for hovedstaden på mange områder, sier

Daglig leder Harald Hansen i Byggmesterforbundet Region Øst bar et autentisk tømrerantrekk fra 1800-tallet.

ordfører Marianne Borgen på Hotel Bristol. Hun nevner samarbeid om opplæring, miljø og bærekraft samt kampen mot a-krim og useriøse.

– Jeg vil takke hver enkelt av dere for den innsatsen dere har lagt ned for Oslo by, sier ordfører Marianne Borgen.

Regiondirektør Christian Cramer fra NHO overbrakte hovedorganisasjonens gratulasjoner til Byggmesterforbundet.

– Vi gratulerer Byggmesterforbundet med dagen og vi er glade for at dere og fagarbeiderne nå er samlet om innsatsen mot useriøse i gode tiltak som Fair Play Bygg, sier tømrrer Alexander Wøien som representerte Fellesforbundet.

Etter gratulasjoner var det premiere på allsangen «Byggmesteren» som er skrevet av fagsjef Øivind Ørnevik og tonesatt av Trine Franksdatter.

HEDERSTEGN OG DANS

Byggmesterforbundet tildeler hederstegn etter innstilling fra hederstegnkomiteen, til personer som har gjort en betydningsfull innsats for forbundet eller tømrreryrket. På 175-års jubileumet ble det utdelt tre slike utmerkelser.

Første hederstegn ble tildelt byggmester Pål Øye fra Oslo. I begrunnelsen framheves blant annet at han gjennom mange år har bidratt aktivt til rekruttering og opplæring, og hatt en rekke tillitsverv i lokalforeningen og nå i forbundets styre.

Så kom det en overraskelse fra hederstegnkomiteen: Redaktør Per Bjørn Lotherington fikk utmerkelsen for sine 30 års virke i fagtidsskriftet Byggmesteren.

– Han har fulgt oss i en mannsalder, besøkt og skrevet om byggmesternes arbeidsdager, heter det i begrunnelsen.

Faglig leder Rune Lundgaard ved Opplæringskontoret for tømrrerfaget fikk hederstegnet for sin mangeårige innsats for rekruttering til tømrrerfaget og for å ha gitt mange ungdommer en trygg start på arbeidslivet.

Opplæringskontoret ble etablert av Bygg- og Tømrrermestrenes Forening i 1967 og kan vise til 8 000 lærekontrakter. ■

Nye mestre ønsket velkommen i varmen

LILLESTRØM: Til stående applaus fra etablerte byggmestre ble 27 nye mestere ønsket varmt velkommen til Byggmesterforbundet en kveld i oktober.

AV PER BJØRN LOTHERINGTON
PBL@BYGGMESTEREN.AS

Bbyggmesterforbundet Region Øst arrangerte sin tradisjonelle mesterbrevutdeling. Det var en lang pandemi siden sist, og stemningen var stor da de nye mestrene marsjerte inn i festlokalet der kolleger ventet.

Styreleder og oldermann Kenneth F. Werner i Region Øst ønsket velkommen til det som var en stor dag for deltakerne og for forbundet.

Byggmesterforbundet, Byggmesterforsikring og Mesterbrevnemnda holdt alle hilsningstaler til de nye mestrene før brevene ble høytidelig overrakt.

GLEDET MEG I OVER ETT ÅR

Så ble det oktoberfest og praten gikk høyløyd rundt bordene.

– Det er hyggelig å bli tatt så godt

imot, dette er kjempestas, sa en av de nye mestrene, Thomas Duarte Sveen i Betonmast Romerike.

– Jeg tok mesterprøven for over ett år siden, og hadde gledet meg til mesterbrevutdeling i fjor, men det ble ikke noe av. Derfor var det ekstra fint at det skjedde i dag. Nå kan jeg endelig kalle meg mester, sa Duarte Sveen fornøyd.

Trond Asmyhr som jobber i Opplæringskontoret for tømrrerfaget og Stian Fosshaug, Recover, er begge glade for endelig å få brevet.

– Det har vært mange lange kvelder for å komme hit. Det er en lettelse å være i mål, sier Stian som kan tenke seg å starte egen virksomhet en gang, men ikke ennå. ■

Nye og mer etablerte mestre i prat rundt bordet: (f.v.) Trond Asmyhr, Torstein Lium, Larry Moore og Thomas Duarte Sveen.

Pust ut!

SUDOKU 1021

LETT:

		2		4		9	8	6
	4	5		8	6	1	3	
		6						5
	5			9				3
8	1			7	4			
2	9	4	1	5	3	6	7	8
		9	5			8	6	4
5	6		4	3		2		1
	2	1	9	6				

VANSKELIG:

		9	5	7			8	
1						7		
		5	9		1			
2	5		4					8
8		7		2			3	
					9		5	
5		2			7		1	
		6	8					
						5	6	

GODT Å HØRE!

Kona til en byggmester ville ha mannen til å fikse kjøkkenvasken da han kom hjem fra en utenbys jobb, den hadde stått og dryppet lenge. Men svaret var: – Jeg er vel ingen rørlegger!

Neste helg han var hjemme, ville hun ha ham til å sette opp ei lampe for seg, men han svarte: – Jeg er vel ingen elektriker!

Da hun så en dag foreslo at han kunne male stua neste helg, var svaret: – Jeg er vel ingen maler!

Men da byggmesteren kom hjem helga etter, var stua nymalt, og han ville vite hvordan hun hadde fått til det?

– Malerkollegaen din tok jobben mot betaling i naturalia. Han ville ha en marsipankake eller en runde i senga.

– Og du bakte vel? spurte byggmesteren.

– Nei, jeg er vel ingen baker!

Fyll ut de tomme feltene slik at både de loddrette og vannrette radene, samt hver av boksene med 3 x 3 felter, inneholder alle tallene fra 1 til 9.

LØSNING:

LETT:

2	5	8	9	6	1	2	7	3
1	6	2	4	7	8	9	5	3
7	9	8	1	2	5	6	3	4
8	2	9	6	5	1	7	4	3
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8

VANSKELIG:

6	9	5	7	1	2	8	4	3
2	7	2	6	5	8	9	1	4
7	9	8	1	2	5	6	3	4
8	2	9	6	5	1	7	4	3
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8
6	2	5	7	2	9	6	1	8

LES ALT MED I 13 UKER FOR KUN 19,-

www.byggmesteren.as/
abonnement

BYGG MESTEREN

- FÆRRE PRODUKTER
- FLERE BRUKSOMRÅDER
- LIKE HØY KVALITET

Hvert produkt i GRAFT-serien er nøye utvalgt og har optimaliserte kjemiske sammensetninger. Færre produkter, bredere bruksområder med dokumenterte egenskaper er vår oppskrift på suksess.

Vi har smarte fargekoder og ikoner på innpakningen som hjelper deg å enkelt identifisere de riktige produktene for jobben.

For oss har fokus på miljø vært viktig fra første stund. Flere av produktene våre er emisjonstestet og kan brukes på **BREEAM-NOR** og **svanemerkede** prosjekter.

Et lydtett rom kan drastisk forbedre innemiljøet. Vi har optimalisert og testet alle tettingsproduktene for å få så høy lydisolasjon som mulig.

KLIKK HER
FOR MER INFO

Visste du at alle GRAFT fugemasser kan brukes på BREEAM-NOR prosjekter, i svanemerkede bygg og lydisolerer over 60 dB RW?

Finn nyttige verktøy på graft.no

GRAFT Kalkulator
Beregn forbruket ditt

GRAFT.NO

GRAFT®
-genialt enkelt

Takk for innsatsen

Sammen med mennesker og aktører fra hele landet har vi sørget for at 900 000 PCB-ruter har blitt samlet inn og fått en trygg sluttbehandling.

Ved å gjøre PCB-ruter som er farlig avfall om til brensel og ny isolasjon er Ruteretur blant pionerene innenfor den sirkulære økonomien. Det har vi vært siden fire bransjeorganisasjoner i bygg-, anlegg- og eiendomsnæringen tok et stort samfunnsansvar ved å etablere verdens første, og trolig eneste, retursystem for PCB-ruter i 2002.

Leser du dette er du kanskje blant dem som har bidratt i dette viktige miljøarbeidet? Tusen takk for innsatsen!

www.ruteretur.no

